

**VARIASI PROKEM BASA MBANGKELAN ING KAMPUNG GIRI GAJAH
KABUPATEN GRESIK**

LIA DWI NURWULANSARI

S-1 Jurusan Pendhidhikan Basa lan Sastra Dhaerah (Jawa), Fakultas Basa lan Seni, Universitas Negeri Surabaya
lianurwulansari@mhs.unesa.ac.id

Dr. Murdiyanto, M. Hum.

Dhosen Jurusan Pendhidhikan Basa lan Sastra Dhaerah (Jawa), Fakultas Basa lan Seni, Universitas Negeri Surabaya

ABSTRAK

Prokem Basa *Mbangkelan* ing Kampung Giri Gajah, nduweni variasi. Variasi kasebut bisa dideleng sajrone pacaturan lisan, kang ngandhut tembung, frasa, klausa, ukara prokem basa mbangkelan. Variasi basa mbangkelan kasebut diandharake adhedhasar teori variasi basa. Mula, basa prokem mbangkelan diandharake saka segi panutur lan segi panganggo. Prokem basa mbangkelan iki durung nate diteliti. Mula, tujuwan utamane panliten iki yaiku nggoleki variasi prokem basa mbangkelan ing Kampung Giri Gajah, tembung lan tetembungan apa wae kang ana sajrone basa prokem mbangkelan, konstruksi ukara prokem basa mbangkelan sarta fungsi panganggone prokem basa mbangkelan.

Panliten iki kalebu jinis panliten dhiskriptif kualitatif kang asipat sinkronis. Dhatane awujud tembung, frasa, klausa, utawa ukara basa prokem mbangkelan ing Kampung Giri Gajah Kabupaten Gresik, kang diolehi kanthi metodhe nyemak. Banjur dhata kasebut diolah kanthi metodhe deskriptif. Sawise iku, asil saka panliten disuguhake kanthi cara informal. Asil panliten iki yaiku, variasi prokem basa mbangkelan kaperang dadi 5 (lima), yaiku prokem mbangkelan murni, prokem mbangkelan walikan, prokem mbangkelan setengah walikan, prokem mbangkelan memper papan panggonan, uga prokem mbangkelan memper tembung aran. Tembung lan tetembungan basa mbangkelan saka tembung kriya, tembung aran, tembung wilangan, tembung kaanan, lan tembung sesulih kang didadekake basa prokem. Kontruksi basa prokem ana 2 (loro), murni prokem lan campuran. Dene Fungsi basa prokem kang ditemokake ana 5 (lima) yaiku fungsi emotif, fungsi konoatif, fungsi referensial, fungsi puitik, lan fungsi fatik.

Tembung wigati: Variasi Basa, tembung, tetembungan, konstruksi ukara basa prokem lan fungsi basa prokem.

BAB I

PURWAKA

Isine bab I iki ngenani (1) landhesane panliten, (2) kodhe kang digunakake klompok sosial tartamtu. Kanggo punjere panliten, (3) ancane panliten, (4) paedha panliten, (5) watesane panliten, lan (6) panjlentrehane tembung. Luwih cethane bakal diandharake ing ngisor iki.

Landhesan Panliten

Basa prokem ing bebrayan Jawa saiki wis bisa diarani budaya ing salah sawijine dhaerah. Bab kasebut dijalari amarga basa prokem digunakake basa padinan. Basa prokem nduweni guna nggampangake uga njangkepi kekarepan basa. Basa prokem digunakake dening panutur basa kang *heterogen*, mula, nduweni variasi basa prokem. Klompok panutur basa kang *heterogen* ora mung bisa digolongake adhedhasar papan panggonan, ning bisa uga adhedhasar kahanan sosial kayata jinis klamin, umur, pangupajiwa, status sosial lan sapiturute.

Basa prokem bisa diarani basa sandhi utawa basa kodhe kang digunakake klompok sosial tartamtu. Kanggo nyinaoni Basa prokem digunakake cabang ilmu linguistik, yaiku Sociolinguistik. Sajrone sociolinguistik nyinaoni basa sandhi utawa bisa diarani basa prokem. Basa prokem kacipta amarga anane tujuwan kang siningit saka panutur basa, saengga, kang mangerteni amung klompok sosial kasebut. Basa prokem yaiku tuturan rumaja khas dhaerah Jakarta, wiwitane basa prokem digunakake dening *preman*.

Sanajan unen-unen basa prokem basa khas Jakarta sejatine basa prokem uga wis ana wiwit jaman biyen, ing panliten iki basa prokem kang digunakake wiwit jaman biyen nganti saiki isih ngrembaka yaiku prokem Basa *Mbangkelan*, papan panggane ing Kampung Giri Gajah RT 01 Kabupaten Gresik. Kampung kasebut kalebu kampung cilik kang padhet wargane. Mula, prokem basa mbangkelan gampang ngrembaka. Warga Kampung Giri Gajah nggunakake basa prokem minangka basa padinan.

Basa prokem mbangkelan wiwitane digunakake dening klompok pedagang saka Kampung Giri Gajah. Mbangkelan saka tembung “bangkel” kang tegese ‘dagang’. Banjur saking kerepe klompok pedagang kang nggunakake tembung prokem kasebut, narik kawigaten para warga ing kampung kasebut nggunakake basa prokem. Amarga pangrembakane jaman, basa prokem mbangkelan digunakake dening maneka golongan warga Kampung Giri Gajah, mula, basa prokem mbangkelan nduweni variasi.

Basa Prokem lumrahe nduweni paugeran utama, ning prokem basa mbangkelan tuwuh ora nggatekake paugeran kasebut. Prokem basa mbangkelan tuwuh asli saka bebrayan Kampung Giri Gajah kanthi spontan (waton nylethuk), kadang kala ora gathuk antarane pocapan lan tegese. Tuladhane tembung “**Tono**” kang tegese ‘**enak**’. Tembung kasebut lumrahe digunakake kanggo nuduhake rasa panganan. Basa prokem ing Kampung Giri Gajah digunakake minangka sarana pacaturan kanthi tujuwan kang prasaja, kayata digunakake rembugan sajrone klompok, ngomongake sawijine bab, ngakrabake dhiri, gegojegan lan sapanunggalane.

Anane owah gingsire jaman basa prokem mbangkelan nduweni variasi. Miturut Chaer lan Agustina (2004:62) Variasi basa dumadi dijalari anane interaksi, maneka warna basa sajrone bebrayan, lan panutur basa. Variasi basa dibedakake adhedhasar panutur lan panganggo basa. Adhedhasar panutur tegese sapa kang nggunakake basa kasebut, ing ngendi omahe, lan kapan basa kasebut digunakake.

Gathuk karo andharan kasebut ing Kampung Giri Gajah basa prokem digunakake maneka warna golongan bebrayan. Golongan bebrayan saka umur tuwa, enom, lanang, wadon, sugih lan asor. Golongan tuwa nduweni prokem kang ora dimangerteni dening klompok kawula mudha, suwalike kawula mudha nduweni basa prokem mbangkelan kang ora dimangerteni dening masyarakat golongan tuwa. Jalaran Basa Mbangkelan digunakake maneka warga golongan kasebut mula prokem Basa Mbangkelan nduweni variasi.

Tuladhane golongan tuwa warga Kampung Giri Gajah yen ngarani “**bocah wadon ayu**” nggunakake prokem basa mbangkelan “**Dem Saden**”, yen golongan mudha nggunakake “**Dem Dangnylen**”. Basa prokem kasebut diarani basa prokem mbangkelan murni amarga pocapan lan tegese beda. Saliyane prokem basa mbangkelan murni, variasi prokem basa mbangkelan liyane yaiku prokem basa mbangkelan walikan, basa mbangkelan memper panggonan, prokem basa mbangkelan memper tembung aran.

Nalika pacaturan warga Kampung Giri Gajah saliyané nggunakake basa Jawa, basa Indonesia uga nggunakake prokem basa mbangkelan nalika cecaturan.

Tujuwan saka panganggone basa prokem maneka warna, ana kang digunakake sarana ngakrabake dhiri, ngomongake wong liya, ngomongake bab pangupajiwane uga sapanunggalane.

Nalika golongan tuwa uga golongan mudha mlumpuk basa kang digunakake pacaturan nggunakake prokem yen ana bab kang kudu disingitake. Bab kasebut kang ndadekake basa prokem mbangkelan narik kawigaten panliti. Saka jlentrehan landhesan kasebut, mula saka aspek sosiolinguistik prokem basa mbangkelan bisa dianalisis bab variasi basa prokem, tembung lan tetembungan apa wae kang ana sajrone variasi prokem, Konstruksi ukara basa prokem, uga tujuwan panganggone prokem kasebut.

Underan Panliten

Adhedhasar landhesan panliten kasebut bisa diprinci kanthi pitakonan ing ngisor iki.

- 1) Kepriye ragam Prokem Basa *Mbangkelan* ing Kampung Giri Gajah Kabupaten Gresik?
- 2) Tembung lan tetembungan apa wae kang ana ing ragam Prokem Basa Mbangkelan Kampung Giri Gajah Kabupaten Gresik?
- 3) Kaya ngapa konstruksi ukara Prokem Basa *Mbangkelan* ing Kampung Giri Gajah Kabupaten Gresik?
- 4) Apa wae tujuwan panganggone Prokem Basa *Mbangkelan* ing Kampung Giri Gajah Kabupaten Gresik?

Ancase Panliten

Adhedhasar underane panliten ing dhuwur, panliti nduweni ancas kaya ing ngisor iki.

- 1) Njlentrehake ragam Prokem Basa *Mbangkelan* ing Kampung Giri Gajah Kabupaten Gresik.
- 2) Njlentrehake tembung lan tetembungan apa wae kang ana ing ragam Prokem Basa Mbangkelan Kampung Giri Gajah Kabupaten Gresik.
- 3) Njlentrehake konstruksi ukara Prokem Basa *Mbangkelan* ing Kampung Giri Gajah Kabupaten Gresik.
- 4) Njlentrehake tujuwan panganggone Prokem Basa *Mbangkelan* ing Kampung Giri Gajah Kabupaten Gresik.

Paedah Panliten

- 1) Paedah Teoretis

Saka panliten iki dikarepake bisa njlentrehake Prokem Basa Mbangkelan ing Kampung Giri Gajah Kabupaten Gresik, wiwit saka ragam basa, tembung lan tetembungan, konstruksi prokem basa mbangkelan uga tujuwan panganggone basa prokem Basa Mbangkelan ing kampung Giri Gajah. Kajaba saka bab kasebut

panliten iki uga dikarepake bisa nyengkuyung ilmu basa kang nduweni sesambungan karo ilmu linguistik, mligine bidhang Sociolinguistik.

2) Paedah Praktis

Panliten iki dikarepake bisa nambahi kawruh para pamaca yen, ing Kampung Giri Gajah isih ana basa Prokem kang isih ngrembaka kang digunakake basa pacaturan saben dina. Saliyane bab kasebut asil panliten iki uga dikarepake bisa menehi kawruh para pamaca yen Basa prokem Mbangkelan nduweni variasi basa kang beda karo basa Prokem lumrahe.

Watesan Panliten

Supaya panliten iki ora uwal lan adoh saka panjlentrehan, mula panliten iki bakal diwatesi. Watesan kang kapisan yaiku ngenani basa. Basa kang bakal diteliti yaiku prokem Basa Mbangkelan Warga desa kampung Giri Gajah. Watesan kapindho papan panggonan prokem Basa Mbangkelan kasebut ngrembaka. Ngrembakane Prokem Basa Mbangkelan yaiku ing kampung giri gajah RT 01.

Panjltrehan Tetembungan

Tembung-tembung kang digunakake sajrone panliten iki bakal diandharake ing ngisor iki.

1) Prokem Basa Mbangkelan

Prokem yaiku Basa sandi. Basa Mbangkelan yaiku basa khas warga kampung Giri Gajah. Saka andharan kasebut bisa didudut yen Prokem Basa Mbangkelan yaiku Basa Sandi warga kampung Giri Gajah Kabupaten Gresik

2) Kampung Giri Gajah RT 01 Kabupaten Gresik

Kampung Giri Gajah yaiku salah sawijine dhusun kang ana ing Desa Giri. Papan panggonane jejor kaliyan Kampung kelir. Kampung giri gajah padhet pendhudhuk lan papan panggonan ngrembakane Basa Mbangkelan.

3) Ragam Basa

Ragam basa sajrone Prokem Basa *Mbangkelan* sajrone panliten iki yaiku ragam basa prokem ora resmi kang digunakake cecaturan saben dinane. Ragam prokem kasebut ana kang prokem mbangkelan murni, prokem mbangkelan setengah walikan, prokem mbangkelan walikan, prokem mbangkelan kang memper papan panggonan uga prokem mbangkelan kang memper aran.

4) Sociolinguistik

Sociolinguistik yaiku salah sawijine cabang linguistik kang ngrembug sesambungane basa karo bebrayan.

5) Konstruksi basa prokem

Konstruksi basa prokem saka lumrahe basa kang digunakake saben dina, ning basa kasebut diowahi senggga tuwuh wujud basa anyar yaiku prokem.

6) Tembung lan tetembungan

Prokem basa mbangkelan nduweni wujud tembung lan tetembungan. Wujud tembung basa prokem ing kampung giri gajah miturut ciri morfologise arupa tembung lingga.

BAB III

METODHE PANLITEN

Metodhe panliten mujudake perangan kang digunakake kanggo ngandharake trap-trapan kang ditindakake ing panliten iki. Sajrone bab iki diandharake ngenani (1) Ancangan Panliten, (2) Dhata lan Sumber Dhata, (3) Instrumen (4) Tata cara panliten. Panliten Luwih cethane bakal diandharake ing ngisor iki.

Ancangan Panliten

Ancangan panliten sajrone panliten variasi prokem basa mbangkelan kaperang dadi loro yaiku jinis panliten lan sipat panliten. Luwih cethane diandharake ing ngisor iki.

Jinis Panliten

Panliten iki mujudake panliten dheskriptif kualitatif. Metodhe deskriptif kualitatif yaiku panliten kang mung adhedhasar kasunyatan-kasunyatan kang empiris tuwuh lan kedadeyan saka sumbering omongan utawa panutur (Surdyanto, 1993:63). Metodhe iki nduweni telung paedah (1) metode iki gampang yen adhepan karo kasunyatan gandha, (2) metodhe iki ngandharake kanthi langsung antarane panliti karo responden, lan (3) bisa cepet adhaptasi karo pangaribawa sing kuwat lan pola-pola nile kang diadhepi. Mula, saka andharan kasebut, tujuwan saka panganggane metodhe iki supaya panliti bisa nggambarake anane variasi prokem basa mbangkelan ing Kampung Giri Gajah kanthi gamblang.

Sipat Panliten

Sipat panliten prokem basa mbangkelan yaiku sinkronis kang tegese neliti basa ing wektu iku. Miturut De Sausure, panliten sinkronis yaiku luwih mligi ing kahanan wektu iku. Panliten sinkronis matesi wektu anane fonomena basa kasebut. (<https://penelitian.bahasa.secara.sinkronis.diunduh29Januari2019>). Prosedur saka panliten sinkronis yaiku: (1) Nglumpukake dhata, (2) nganalisis dhata, (3) nyimpulake asil panliten.

Ubarampe Panliten

Ubarampe sajrone panliten iki diperang dadi telu yaiku (1) sumber dhata panliten, (2) dhata panliten, lan (3) instrumen panliten. Andharan luwih cethane dijltrehake siji mbaka siji ing ngisor iki.

Sumber Dhata

Sumber dhata yaiku sumber kang dibutuhake dening panliti ing panliten. Sumber dhata sajrone panliten yaiku subjek saka ngendi dhata kasebut dijupuk (Arikunto 2013:171). Sumber dhata ing panliten prokem basa mbangkelan ing Kampung Giri Gajah yaiku pacaturan kang ngandhut prokem basa mbangkelan. Sumber dhata awujud pacaturan kang ngandhut prokem basa mbangkelan basa asli warga Kampung Giri Gajah.

Dhata

Dhata sajrone panliten iki awujud tembung, frasa, klausa, lan ukara prokem basa mbangkelan. Dhata prokem basa mbangkelan kasebut awujud lisan asil saka nyemak pacaturan warga kampung Giri Gajah Kabupaten Gresik.

Instrumen Panliten

Instrumen panliten yaiku alat kang digunakake kanggo ngolehake dhata kang dikarepake. Instrumen panliten diperang dadi loro yaiku instrumen utama uga instrumen panyengkuyung. Instrumen utama sajrone panliten basa mbangkelan yaiku panliti amarga kang nglumpukake uga njlenrehake dhata yaiku panliti. Dene Instrumen panyengkuyung sajrone panliten iki yaiku:

1) Tape recorder

Tape recorder yaiku salah sawijine piranti rekam. Arsyad (2013:47) ngandharake keuntungan nggunakake *tape recorder* yaiku (1) *tape recorder* mujudake alat rekam kang lumrah ditemoni, (2) rekaman bisa digandhakake, (3) cara nganggo *tape recorder* uga gampang. Adhedhasar andharan kasebut panliti milih *Tape recorder* dadi instrumen panyengkuyung panliten.

2) Dhaptar wawancara

3) Catatan harian

4) Kartu dhata

Tata Cara Panliten

Tata carane panliten kaperang dadi loro yaiku tata cara nglumpukake dhata lan tata cara njlenrehake dhata. Luwih jangkepe diandharake ing ngisor iki.

Tata Cara Nglumpukake Dhata

Tata cara kang digunakake nglumpukake dhata ing panliten iki nggunakake metodhe semak (Sudaryanto, 1986:62). Diarani metodhe semak awit cara kang digunakake kanggo ngolehake dhata yaiku kanthi cara nyemak pawongan kang nggunakake basa (Mahsun, 2005:92). Metodhe nyemak bisa dileksanakake kanthi limang teknik yaiku teknik sadhap, teknik simak libat cakap, teknik simak bebas libat cakap, teknik rekam, lan teknik catat.

Teknik-teknik sajrone metodhe nyemak iki kang bakal digunakake panliti kanggo golekan dhata variasi prokem basa mbangkelan ing Kampung Giri Gajah, Kabupaten Gresik. Teknik sadhap ing kene nduweni teges yen panliti kanggo ngolehake dhata basa prokem mbangkelan ora gamblang, ning kanthi cara nyadap (ndelik-ndelik) wong kang nggunakake basa. Cara iki dilakoni kanthi cara ndhelik-ndhelik nalika ana panutur kang nuturake prokem basa mbangkelan.

Teknik semak libat cakap nduweni karep yen panliti melu guneman nyemak. Melu ing kene ateges panliti melu omong sajrone cecaturan sinambi nyemak cecaturan kuwi. Sinambi melu guneman panliti bisa tanya jawab marang informan, supaya bisa ngolehake dhata kang dibutuhake kanggo njangkepi underan panliten. Informan kang ditakoni uga informan kang wis kapilih. Bab kang sesambungan karo penafsiran makna dhata, kajaba ngandhalake intuisi pribadi minangka panliti utawa bageyan saka objek/subjek dhata uga lumantar modhel pendekatan hubungan pribadi kaliyan informan minangka sumber informasi basa (Samarin, 1988:15).

Nalika kahanan cecaturan wis nyaman, mula, panliti nyoba mancing informan supaya bisa menehi katrangan kang jangkep. Bab iki diarani teknik elisitasi. Teknik elisitasi yaiku salah sawijine teknik ngarahake informan tumuju informasi/ dhata kang dikarepake (Spolsky, 2003:9). Informan yaiku pihak kang nyengkuyung panliti sajrone ngadhakake, mangerteni lan nafsirake dhata lapangan (Samarin, 1988:42). Kanggo ngasilake dhata kang gathuk kanggo njangkepi underan panliten mula informan uga kudu nduwe syarat yaiku (1) umur, (2) jinis kelamin, (3) mutu kabudayan lan psikologi, (4) daya ingat, (5) kejujuran, lan (6) basa (Samarin, 1988; Furchan, 1992).

Sejatine informan kang dipilih panliti uga nduweni kriteria amarga dhata kang dibutuhake panliti variasi prokem basa mbangkelan, kang nggunakake maneka jinis golongan mula tetep kudu nduweni ancer-ancer supaya dhata kang mlumpuk jangkep. Variasi prokem basa mbangkelan kang manjila mbutuhake panganggo basa prokem jaman biyen uga variasi prokem kang anyar, tegese informan kang kapilih yaiku saka golongan tuwa lan golongan mudha.

Dene teknik semak tanpa melu guneman nduweni teges yen panliti mung nyawang. Sinambi nyemak tanpa melu omong-omongan. Teknik sabanjure yaiku teknik cathet, tegese nyathet sakabehe wedharan nganggo piranti tulis banjur ditulis nggunakake lambang basa utawa aksara. Teknik kang pungkasan yaiku teknik rekam, tegese yaiku ngrekam wedharan nganggo piranti rekam lan ora ngowahi proses tumindak basa. Dhata-dhata kang wis mlumpuk banjur divalidasi.

Validasi dhata kang wis mlumpuk nggunakake informan kang pinilih yaiku Bapak Khafid warga asli Kampung Giri Gajah, alamat ing Kampung Giri Gajah RT 01, Bapak Khafid dipilih amarga dirasa ngerti bab prokem basa mbangkelan warga Kampung Giri Gajah. Panganggone metodhe lan teknik-teknik ing ndhuwur dilarasake karo kahanane subjek panliten. Dhata kang dibutuhake ing panliten iki wujud lisan. Sawise kasil nglumpukake dhata banjur dhata kapilah-pilah adhedhasar panutur lan panganggo.

Tata Cara Njlentrehake Dhata

Sawise dhata kang dikarepake wis nglumpuk, banjur dhata kasebut diolah kanthi metodhe deskriptif. Metodhe deskripsi ing kene tegese yaiku tata cara njlentrehake dhata kanthi nggunakake tembung dudu angka kang bisa menehi katrangan subjek panliten (Azwar, 1998:126). Dhata kang wis diklumpukake dipilih kang dirasa gathuk karo kang dikarepake panliti.

Gunane milah lan milih yaiku kanggo nglumpukake saka panutur basa, golongan, sarta tujuwan panganggone basa kasebut. Ragam prokem basa mbangkelan diperang dadi 4 adhedhasar panutur, adhedhasar panganggo basa, adhedhasar keformalan uga adhedhasar sarana. Saka adhedhasar panutur basa diperang dadi ragam prokem basa mbangkelan murni, ragam prokem basa mbangkelan walikan, ragam prokem basa mbangkelan setengah walikan, ragam prokem basa mbangkelan memper papan panggonan, ragam prokem basa mbangkelan memper aran.

Adhedhasar panganggo basa prokem basa mbangkelan kalebu ing ragam basa register. Saka ragam seni keformalan, prokem basa mbangkelan kalebu ing ragam santai uga ragam akrab, prokem basa mbangkelan luwih digunakake ing kahanan non formal, kayata digunakake sarana pengakraban dhiri, sarana ngrembug bab kang sipate guyon. Dene adhedhasar sarana prokem basa mbangkelan yaiku sarana lisan, amarga digunakake basa padinan.

Dhata tembung lan tetembungan prokem Basa Mbangkelan diklumpokake miturut owahe saka tembung asli, dene ukara prokem basa mbangkelan konstruksine uga beda-beda gumantung sapa kang nggunakake prokem mbangkelan kasebut, mula panliti kudu nglumpukake adhedhasar panganggo basa. Prokem Basa Mbangkelan digunakake sarana pacaturan ning nduweni ancas kang beda-beda saben golongan, ing panliten iki ancas panganggone basa prokem basa mbangkelan nggunakake teori Jacobson kang mbedakake tujuwan panganggone basa prokem ana 6.

Tata Cara Nyuguhake Asil Jlentrehake Dhata

Sajrone panliten iki, tata cara ngandharake asil njlentrehake dhata yaiku kanthi ngandharake asil

njlentrehake dhata awujud laporan ngenani variasi prokem basa mbangkelan ing Kampung Giri Gajah Kabupaten Gresik. Tatacara nyuguhake dhata asile panliten iki bakal disuguhake kanthi cara informal. Miturut Sudaryanto (1993:145) ngandharake cara nyuguhake dhata informal yaiku cara nyuguhake asile dhata kang wis kapilih banjur dijlentrehake kanthi cara dheskriptif kang nggunakake tembung-tembung kang lumrah.

Tata cara nyuguhake andharan lan jlentrehan dhata informal, kaya ing ngisor iki.

BAB I : Ngandharake lelandhesane panliten, underan panliten, ancase panliten, paedah panliten, wewatesane panliten, panjlentrehane tembung.

BAB II : Ngandharake panliten saemper, konsep-konsep ing panliten, lan lelandhesan teori.

BAB III : Ngandharake jinis panliten, dhata lan sumber dhata, instrumen panliten, tata cara nglumpukake dhata, tata carane njlentrehake dhata, lan carane nyuguhake asil panjlentrehake dhata.

BAB IV : Ngandharake andharan lan jlentrehake dhata.

BAB V : Ngandharake dudutan lan pamrayoga.

BAB IV

JLENTREHAN DHATA LAN DHISKUSI ASIL PANLITEN

Isine bab IV iki diperang dadi telu (1) andharan dhata lan jlentrehan dhata, (2) asil panliten lan (3) dhiskusi panliten. Andharan lan jlentrehan dhata didadekake sasubbab. Luwih jangkepe diandharake ing ngisor iki.

4.1 Andharan lan Jlentrehan Dhata

Dhata-dhata pacaturan lisan kang ngandhut tembung, frasa, klausa utawa ukara VPBM ing Kampung Giri Gajah Kabupaten Gresik, kang wis diklumpukake banjur diandharake lan dijlentrehake adhedhasar segi panutur lan panganggo. Luwih jangkepe diandharake kaya mangkene.

4.1.1 Variasi Prokem Basa Mbangkelan

Variasi prokem basa mbangkelan saka segi panutur kang ditemokake diperang dadi 5 (lima), yaiku prokem mbangkelan murni, prokem mbangkelan walikan, prokem mbangkelan setengah walikan, prokem mbangkelan memper papan panggonan uga prokem mbangkelan memper tembung aran.

4.1.1.1 Variasi Prokem Basa Mbangkelan Murni (VPBMM)

Basa Prokem mbangkelan murni (VPBMM) yaiku Basa prokem kang asale saka tembung basa Jawa banjur didadekake prokem, saengga unine tembung lan tegese beda. Prokem basa mbangkelan murni dumadi amaga anane kahanan kang dipangaribawani status sosial kayata umur lan jinis klamin.

4.1.1.1.1 Variasi Prokem Basa Mbangkelan Murni (VPBMM) kang Ditindakake dening Umur Enom, Jinis Klamen Lanang, Status Sosial Ekonomi Sedhengan lan Nduweni Relasi Raket

- (1) Pt : Arek saiki jian.
 'Anak sekarang kebangetan'
 Mt1 : Jian yaapa cak.
 'Kebangetan Bagaimana, Cak'
 Pt : **Dem sadene** kinyis-kinyis.
 'Ceweke cantik-cantik sekali'
 Mt2 : **Liking-liking** sing neng **maok!**
 'Ingat-ingat yang dirumah!'

(Kampung Giri Gajah, 21 Maret 2019)

(VPBMM lampiran. Kc. 179)

Dhata (1) nuduhake cecaturan warga Kampung Giri Gajah nalika jagongan ngembug sawijine bab. Sajrone dhata ngandhut VPBMM kang dituturake dening pawongan kang nduweni umur enom, jinis klamin lanang, status sosial ekonomi sedhengan. Sesambungan antarane panutur lan mitratatur relasi raket.

Dhata kasebut ditindakake panutur, nalika saklompok rumaja kasebut jagongan ing warung, banjur ana rumaja wadon liwat, mula narik kawigatene salah siji rumaja lanang ing kana, kanggo medhar rasa kawigatene, rumaja kasebut nggunakake basa prokem mbangkelan supaya ukarane ora dimangerteni bocah wadon kasebut lan klompok liya. Ukurane yaiku "**Dem saden kinyis-kinyis**". Sajrone ukara kasebut kang nuduhake VPBMM yaiku, Tembung "**Dem**" tegese '**bocah**', "**Saden**" tegese '**ayu**', "**kinyis-kinyis**" tegese '**resik banget utawa ayu banget**'. Yen digabungake tegese '**bocah wadon ayu banget**'. Saka dhata kasebut bisa dideleng yen tembung kang dipocapake panutur ora padha pocapan lan tegese, mula, diarani variasi prokem basa mbangkelan murni.

Mangerteni kahanan kang kaya mangkono ana salah sawijine mitratatur kang nanggapi nggunakake basa prokem mbangkelan murni. VPBMM bisa dideleng ing ukara "**Liking-liking** sing neng **maok!**". Tembung "**Liking-liking**" tegese '**eling-eling**', "**maok**" tegese '**omah**', yen ditegesi kanthi jangkep ukara kasebut sajrone basa Jawa lumrahe dadi '**eling-eling sing neng omah**'.

Tembung-tembung kang digunakake panutur lan mitratatur sajrone dhata ora ana kang memper karo tembung asli uga tegese, tembung kasebut wis diowahi dening warga kampung giri gajah amrih dadi basa prokem mbangkelan, kang mangerteni uga amung warga kampung giri gajah. Mula bisa diarani variasi prokem basa mbangkelan murni.

4.1.1.2 Variasi Prokem Basa Mbangkelan Walikan (VPBMW)

Variasi Basa Prokem mbangkelan walikan (VPBMW) yaiku Basa prokem kang asale saka tembung

basa Jawa banjur diwalik lan didadekake prokem basa mbangkelan. Basa prokem mbangkelan walikan diciptaake dening warga Kampung Giri Gajah, ananging pawongan sanjabane klompok isih bisa ngira-ira apa tegese tembung kasebut. Prokem basa mbangkelan walikan dumadi amaga anane kahanan kang dipangaribawani status sosial kayata umur lan jinis klamin. Jlentrehan luwih jangkepe kaya mangkene.

4.1.1.2.1 Variasi Prokem Basa Mbangkelan Walikan (VPBMW) kang Ditindakake dening Umur Enom, Jinis Klamen Lanang, Status Sosial Ekonomi Sedhengan lan Nduweni Relasi Raket

- (21) Pt : Arek kok tambah **ulem**.
 'Anak kok tambah gendut'
 Mt : Iya ta?
 'Iya ta?'
 Pt : **Nemet**, jal kongkon ngawasi sardi.
 'Kebangetan, jal suruh lihat sardi'

(Kampung Giri Gajah 21 Maret 2019)

(VPBMW. Lampiran kc.183)

Dhata (21) nuduhake cecaturan warga Kampung Giri Gajah gegojegan ngrembug sawijine bab. Ing dhata VPBMW dituturake dening pawongan kang nduweni umur enom, jinis klamin lanang, status sosial ekonomi sedhengan. Dene mitratatur nduweni umur enom, jinis klamin lanang, status sosial ekonomi sedhengan. Sesambungane antarane panutur lan mitratatur yaiku relasi raket.

Sajrone dhata dumadi nalika panutur lan mitratatur gegojegan. Panutur mocapake "arek kok tambah **ulem**". Ing kene panutur ngarani yen mitratatur tambah subur, nanging basa kang digunakake kanggo medhar apa kang dirasakake panutur nganggo basa prokem mbangkelan walikan. Basa prokem walikan ana ing tembung "**ulem**" kang asale saka tembung '**lemu**'. Mitratatur rumangsa apa kang dikandhake panutur ora bener mula mitratatur njaluk katrangan.

Panutur menehi katrangan kanthi mocapake "**nemet**". "**nemet**" saka tembung '**temen**' kang negesane 'iya apa kang dikandhakake panutur ora mbujuk lan apa anane'. Tembung-tembung kasebut diarani prokem basa mbangkelan walikan amarga tembung diwalik kaya basa walikan malang, ning kang mbedakake prokem basa mbangkelan walikan, kang diwalik yaiku tembung basa Jawa.

4.1.1.3 Variasi Prokem Basa Mbangkelan Setengah Walikan (VPBMSW)

Variasi Basa Prokem mbangkelan setengah walikan (VPBMSW) yaiku Basa prokem kang asale saka tembung basa Jawa banjur setengah saka tembung diwalik banjur didadekake prokem basa mbangkelan. Basa prokem mbangkelan setengah walikan diciptaake dening

warga kampung giri gajah, ananging pawongan sanjabane klompok isih bisa ngira-ira apa tegese tembung kasebut. Prokem basa mbangkelan walikan dumadi amarga anane kahanan kang dipangaribawani status sosial kayata umur lan jinis klamin. Jlentrehan luwih jangkepe kaya mangkene.

- (35) Mt : Saiki semester tuwa mbak wisan.
 'Sekarang semester tuwa mbak sudahan'
 Pt : Iya, wancine lulus.
 'Iya, waktunya lulus'
 Mt : Semester pira mbak?
 'Semester berapa mbak?'
 Pt : Semester **lowu**.
 'Semester delapan'

(Kampung Giri Gajah, 21 Maret 2019)

(VPBMSW. Lampiran kc.185)

Dhata (35) nuduhake cecaturan warga Kampung Giri Gajah nalika ngrembug sawijine bab. VPBMSW ditindakake dening pawongan kang nduweni umur enom, jinis klamin wadon, status sosial ekonomi sedhengan. Dene Mitratatur umur enom, jinis klamin lanang, status sosial ekonomi sedhengan. Sesambungan antarane panutur lan mitratatur relasi raket.

Dhata (35) ditindakake dening panutur minangka wanita wadon enom kang nduweni sesambungan raket karo mitratatur. Panutur lan mitratatur sajrone dhata lagi ngrembug bab kuliyah. Sajrone dhata PBMSW bisa dideleng ing ukara panutur yaiku "semester **lowu**". Prokem basa mbangkelan setengah walikan yaiku tembung "**lowu**", yen diwalik sajrone tembung basa Jawa lumrahe dadi '**wolu**'. Ing dhata iki nuduhake yen prokem basa mbangkelan walikan uga digunakake kanggo tembung wilangan.

4.1.1.4 Variasi Prokem Basa Mbangkelan Memper Papan Panggonan (VPBMMPP)

Variasi Basa Prokem mbangkelan walikan (VPBMMPP) yaiku Basa prokem kang tembungne memper papan panggonan. Basa prokem mbangkelan iki diciptaake dening warga kampung giri gajah, pawongan saliyane klompok ora bisa mangerteni teges asline. Prokem basa mbangkelan memper papan panggonan dumadi amaga anane kahanan kang dipangaribawani status sosial kayata umur lan jinis klamin. Jlentrehan luwih jangkepe kaya mangkene.

4.1.1.4.1 Variasi Prokem Basa Mbangkelan Memper Papan Panggonan (VPBMMPP) kang Ditindakake dening Umur Enom, Jinis Klamin Lanang, Status Sosial Ekonomi Sedhengan lan Nduweni Relasi Raket

- (39) Pt : Ndang **ngepos** tak rungokna.
 'Ayo ngomong saya dengarkan'
 Mt : Janji

'Janji'

Pt : Iya

'Iya'

(Kampung Giri Gajah, 21 Maret 2019)

(VPBMMPP. Lampiran kc.186)

Dhata (39) nuduhake cecaturan warga Kampung Giri Gajah nalika njaluk katrangan. VPBMMPP ditindakake dening pawongan kang nduweni umur enom, jinis klamin lanang, status sosial ekonomi sedhengan. Dene mitratatur nduweni umur enom, jinis klamin lanang, status sosial ekonomi sedhengan. Sesambungan antarane panutur lan mitratatur relasi raket.

Dhata (39) ditindakake dening panutur kang nduweni sesambungan raket karo mitratatur nalika ngrembug bab kang ora bisa dicitakake tumrap liyan. Supaya mitratatur percaya, panutur mocapake "Ndang **ngepos** tak rungokna". Ukara kasebut ngandhut VPBMMPP kang bisa dideleng ing tembung "**ngepos**". Tembung "**ngepos**" saemper tegese tumuju ing kagiyatan kang lumrahe dilakoni ing pos. Ananging sajrone basa prokem mbangkelan tembung "**ngepos**" ora mangkono tegese ning tegese '**omong-omongan**'. Dadi ukara kasebut yen diowahi sajrone ukara basa Jawa lumrahe dadi "Ndang ngomong tak rungokna". VPBMMPP uga bisa ditemokake sajrone dhata ing ngisor iki.

4.1.1.5 Variasi Prokem Basa Mbangkelan Memper Tembung Aran (VPBMMTA)

Variasi Basa Prokem mbangkelan walikan (VPBMMTA) yaiku Basa prokem kang memper tembung aran, mula antarane pocapan lan teges beda. Basa prokem mbangkelan iki diciptaake dening warga kampung giri gajah, pawongan saknjabane klompok ora bisa ngira-ira apa tegese tembung kasebut. Prokem basa mbangkelan kang memper tembung aran dumadi amaga anane kahanan kang dipangaribawani status sosial kayata umur lan jinis klamin. Jlentrehan luwih jangkepe kaya mangkene.

4.1.1.5.1 Variasi Prokem Basa Mbangkelan Memper Tembung Aran (VPBMMTA) kang Ditindakake dening Umur Enom, Jinis Klamin Lanang, Status Sosial Ekonomi Sedhengan lan Nduweni Relasi Raket

- (42) Pt : **Keonge** gedhene Cak.
 'Rumahnya besarnya Cak'
 Mt : lumrah, wong nduwe pancen.
 'Wajar, ora kaya memang'

(Kampung Giri Gajah, 21 Maret 2019)

(VPBMMTA. Lampiran kc.186)

Dhata (42) nuduhake cecaturan warga Kampung Giri Gajah nalika ngrembug sawijine bab. VPBMMTA ditindakake dening pawongan kang nduweni umur enom, jinis klamin lanang, status sosial ekonomi sedhengan. Dene mitratatur nduweni umur enom, jinis klamin lanang,

status sosial ekonomi sedhengan. Sesambungan antarane panutur lan mitratatur relasi raket.

Dhata (42) ditindakake panutur nalika ngawasi bangunan omah kang endah lan gedhe banget. Panutur mocapake “**Keonge** gedhene Cak”. Ukara kasebut ngandhut basa prokem kang memper tembung aran, tembung kasebut bisa dideleng ing tembung “**keong**”. Tembung “**keong**” sajrone dhata ora nuduhake kewan kang lumrahe urip ing sawah. Ananging tembung “**keong**” ing dhata lisan kasebut nuduhake sawijine bangunan, luwih mligine bisa ditegesi ‘**omah**’. Dadi yen ditegesi jangkep ukara kasebut dadi ‘omahe gedhene Cak’. VPBMMTA uga bisa ditemokake sajrone dhata ing ngisor iki.

4.1.2 Variasi Tembung lan Tetembungan Prokem Basa Mbangkelan

Variasi prokem basa mbangkelan kang cacahé ana 5 (lima), nduweni wujud tembung lan tetembungan. Tembung kasebut kayata saka tembung kriya, tembung aran, tembung wilangan, tembung kaanan, lan tembung sesulih kang didadekake prokem. Variasi prokem kasebut, bakal diklompokake adhedhasar kategori lan makna saka prokem basa mbangkelan. Luwih jangkepe diandharake kaya mangkene.

4.1.2.1 Wujud Variasi Tembung Prokem Basa Mbangkelan Murni

Wujud variasi tembung prokem basa mbangkelan murni kang digunakake warga Kampung Giri Gajah yaiku saka maneka jinis tembung kang didadekake prokem basa mbangkelan. Tembung kasebut kayata saka tembung kriya, tembung aran, tembung wilangan, tembung kaanan, lan tembung sesulih kang didadekake prokem. Basa prokem kasebut bisa ditemokake sajrone pacaturan lisan warga Kampung Giri Gajah. Luwih jangkepe bakal diandharake ing ngisor iki.

4.1.2.1.1 Variasi Prokem Basa Mbangkelan Murni saka Tembung Kriya kang Ditindakake dening Umur Enom, Jinis Klamen Lanang, Status Sosial Ekonomi Sedhengan lan Nduweni Relasi Raket.

- (45) Pt : Cak, sida **klamu-klamu**?
‘Cak, jadi jalan-jalan?’
Mt : Budhal.
‘Berangkat’

(Kampung Giri Gajah, 21 Maret 2019)
(Lampiran. Kc.187)

Dhata (45) nuduhake Prokem Basa Mbangkelan murni kang asale saka tembung kriya. Dhata kasebut ditindakake dening panutur kang nduweni umur enom, jinis klamin lanang, status sosial ekonomi sedhengan lan nduweni relasi raket karo mitratatur. Panutur sajrone dhata njaluk katrangan kanthi mocapake “Cak, sida **klamu-**

klamu?”. Ukara pitakon kasebut ngandhut prokem basa mbangkelan, mligine kang didadekake basa prokem yaiku tembung kriyane.

Tembung kriya ing dhata kasebut “**klamu-klamu**”. “**klamu-klamu**” sajrone dhata nduweni teges ‘**mlaku-mlaku**’. Ukara pitakon dhata kasebut, yen diowahi sajrone ukara basa Jawa lumrahe tanpa disandhikake yaiku ‘Cak, sida mlaku-mlaku?’. Panutur njaluk katrangan cethane kepriye. Gandheng mitratatur mangerteni apa kang dikarepake, mula panutur mangsuli “Budhal”.

4.1.2.1.2 Variasi Prokem Basa Mbangkelan Murni saka Tembung Kriya kang Ditindakake dening Umur Tuwa, Jinis Klamen Lanang, Status Sosial Ekonomi Sedhengan lan Nduweni Relasi Raket.

- (48) Pt : Sleram seru.
‘Rame sekali’
Mt : Malem minggu.
‘Malam minggu’

(Kampung Giri Gajah, 21 Maret 2019)
(Lampiran. Kc.187)

Dhata (48) nuduhake Prokem Basa Mbangkelan kang asale saka tembung kriya. Dhata kasebut ditindakake dening panutur kang nduweni umur tuwa, jinis klamin lanang, status sosial ekonomi sedhengan lan nduweni sesambungan relasi raket. Dhata kasebut dumadi nalika panutur kang nduweni sesambungan raket karo mitratatur mlaku-mlaku. Mangerteni kahanan panggon kasebut panutur nggumun banjur mocapake “**Sleram seru**”.

Tuturan panutur ngandhut prokem basa mbangkelan, mligine kang didadekake basa prokem yaiku ing tembung kriyane. Tembung kriya sajrone dhata kang didadekake prokem basa mbangkelan yaiku tembung “**Sleram**”. “**Sleram**” nduweni teges “**rame**”. Panutur ing dhata kasebut nggumun kok rame banget dina kuwi, jebul panutur negesake yen dina kuwi dina minggu, mula, rame banget.

4.1.2.1.3 Variasi Prokem Basa Mbangkelan Murni saka Tembung Aran kang Ditindakake dening Umur Enom, Jinis Klamen Lanang, Status Sosial Ekonomi Sedhengan lan Nduweni Relasi Raket.

- (51) Mt : Yaapa ?
‘Gimana?’
Pt : Ora eneng neng **maok**.
‘Tidak ada di rumah’

(Kampung Giri Gajah, 21 Maret 2019)
(Lampiran. Kc.188)

Dhata (51) nuduhake prokem basa mbangkelan kang asale saka tembung aran. Dhata kasebut ditindakake dening panutur kang nduweni umur enom, jinis klamin lanang, status sosial ekonomi sedhengan lan nduweni

sesambungan relasi raket. Tuturan kasebut dumadi nalika mitratatur nakokake sawijine pawongan. Banjur panutur menahi katrangan.

Tuturan panutur ngandhut prokem basa mbangkelan, mligine kang didadekake basa prokem yaiku ing tembung arane. Tembung aran sajrone dhata kang didadekake prokem basa mbangkelan yaiku “**maok**”. “**maok**” nduweni teges ‘**omah**’. Dadi ing dhata kasebut panutur menahi katrangan yen pawongan kang digoleki mitratatur ora neng omah.

4.1.2.1.4 Variasi Prokem Basa Mbangkelan Murni saka Tembung Aran kang Ditindakake dening Umur Tuwa, Jinis Klamen Lanang, Status Sosial Ekonomi Sedhengan lan Nduweni Relasi Raket.

- (54) Pt : Krim, jupukna **lodi** sukn.
‘Krim, ambilkan rokok sukn’
Mt : Nyoh.
‘Ini’

(Kampung Giri Gajah, 21 Maret 2019)
(Lampiran. Kc.188)

Dhata (54) nuduhake prokem basa mbangkelan kang asale saka tembung aran. Dhata kasebut ditindakake dening panutur kang nduweni umur tuwa, jinis klamin lanang, status sosial ekonomi sedhengan lan nduweni sesambungan raket. Tuturan kasebut dumadi nalika panutur njaluk samubarang marang mitratatur.

Panutur njaluk kanthi mocapake “Krim, jupukna **lodi** sukn”. Tuturan panutur ngandhut prokem basa mbangkelan, mligine kang didadekake basa prokem yaiku ing tembung arane. Tembung aran sajrone dhata kang didadekake prokem basa mbangkelan yaiku “**lodi**”. “**lodi**” nduweni teges “**rokok**”. Amarga sesambungan mitratatur lan panutur raket, mula, mitratatur nampa apa kang dikarepake panutur.

4.1.2.1.5 Variasi Prokem Basa Mbangkelan Murni saka Tembung Wilangan kang Ditindakake dening Umur Tuwa, Jinis Klamen Wadon, Status Sosial Ekonomi Sedhengan lan Nduweni Relasi Raket.

- (57) Mt : Mene tanggal pira?
‘Besok tanggal berapa?’
Pt : Lak ya tanggal **pangkrat**
‘Lak ya tanggal empat’
Mt : Sik cepete wis wayahe mbayar utang.
‘Cepet banget sudah waktunya membayar hutang’

(Kampung Giri Gajah, 20 Februari 2019)
(Lampiran. Kc.189)

Dhata (57) nuduhake prokem basa mbangkelan kang asale saka tembung wilangan. Dhata kasebut ditindakake dening panutur kang nduweni umur tuwa, jinis klamin wadon, status sosial ekonomi sedhengan lan

nduweni sesambungan relasi raket. Tuturan kasebut dumadi nalika mitratatur nakokake sesok tanggal pira. Mitratatur takon kanthi mocapake “Mene tanggal pira?”

Ukara pitakon kasebut diwangsul dening panutur “lak ya tanggal **pangkrat**”. Wangsul kasebut ngandhut prokem basa mbangkelan, mligine kang didadekake basa prokem ing tembung wilangane. Tembung wilangan kang didadekake basa prokem yaiku “**pangkrat**”. “**pangkrat**” nduweni teges ‘**papat**’. Amarga panutur lan mitratatur status sosial ekonomi sedhengan, mula, kelingan yen tanggal kasebut kudu mbayar utang.

4.1.2.1.6 Variasi Prokem Basa Mbangkelan Murni saka Tembung Wilangan kang Ditindakake dening Umur Tuwa, Jinis Klamen Lanang, Status Sosial Ekonomi Sedhengan lan Nduweni Relasi Raket.

- (60) Mt : Rokok **tiniyo**, krupuk **tiniyo**, pira?
‘Rokok satu, krupuk satu, berapa?’
Pt : **Sak lop**.
‘Sepuluh ribu’

(Kampung Giri Gajah, 20 Februari 2019)
(Lampiran. Kc.189)

Dhata (60) nuduhake prokem basa mbangkelan kang asale saka tembung wilangan. Dhata kasebut ditindakake dening panutur kang nduweni umur tuwa, jinis klamin lanang, status sosial ekonomi sedhengan. Dene mitratatur kang nduweni umur tuwa, jinis klamin lanang, status sosial ekonomi sedhengan. Sesambungan antarane panutur lan mitratatur relasi raket.

Tuturan kasebut dumadi nalika panutur lan mitratatur lagi dol tinuku. Panutur mbayar samubarang kang dituku kanthi mocapake “rokok **tiniyo**, krupuk **tiniyo**, pira?”. Tuturan kasebut ngandhut prokem basa mbangkelan, mligine kang didadekake prokem ing tembung wilangane. Tembung wilangan sajrone dhata yaiku “**tiniyo**”. “**tiniyo**” nuduhake cacah samubarang kang dijupuk ‘**siji**’. Amarga panutur takon, mula mitratatur mangsul. Wangsul mitratatur nggunakake prokem basa mbangkelan, yaiku “**sak lop**” kang tegese ‘**sepuluh**’.

4.1.2.1.7 Variasi Prokem Basa Mbangkelan saka Tembung Wilangan kang Ditindakake dening Umur Enom, Jinis Klamen Lanang, Status Sosial Ekonomi Sedhengan lan Nduweni Relasi Raket

- (63) Mt : Anake Pak Lurah wis gedhe.
‘Anaknya Pak Lurah sudah besar’
Pt : Sing SMA?
‘Yang SMA?’
Mt : Iya sing SMA
‘Iya yang SMA’
Pt : Yuh **dem saden** kuwi.
‘Yuh bocah ayu kuwi’

(Kampung Giri Gajah, 21 Maret 2019)

(Lampiran. Kc.189)

Dhata (63) nuduhake prokem basa mbangkelan kang asale saka tembung kaanan. Dhata kasebut ditindakake dening panutur kang nduweni umur enom, jinis klamin lanang, status sosial ekonomi sedhengan. Dene mitratatur nduweni umur enom, jinis klamin lanang, status sosial ekonomi sedhengan. Sesambungan antarane panutur lan mitratatur relasi raket.

Tuturan kasebut dumadi nalika ing warung ngrembug sawijine pawongan. Nalika kuwi mitratatur mocapake “**Anake Pak Lurah wis gedhe**”. Saka ukara kasebut katon kang dirembug anake Pak Lurah sing wadon. Panutur kang mangerteni rembugan kasebut negesake kanthi mocapake “Yuh **dem saden** kuwi”. Sajrone tutura kasebut ngandhut prokem basa mbangkelan, mligine kang didadekake prokem ing tembung kaanane. Tembung kaanan sajrone dhata yaiku “**saden**” kang tegese ‘ayu’. Yen ditegesi jangkep tuturan kasebut dadi ‘yuh bocah ayu kuwi’.

4.1.2.1.8 Variasi Prokem Basa Mbangkelan Murni saka Tembung Kaanan kang Ditindakake dening Umur Tuwa, Jinis Klamin Lanang, Status Sosial Ekonomi Sedhengan lan Nduweni Relasi Raket

- (66) Pt : Awakmu sida nikah karo **dem dangylen** kae?
‘Kamu jadi menikah dengan anak cantik itu?’
Mt : Sida.
‘Jadi’

(Kampung Giri Gajah, 21 Maret 2019)
(Lampiran. Kc.190)

Dhata (66) nuduhake prokem basa mbangkelan kang asale saka tembung kaanan. Dhata kasebut ditindakake dening panutur kang nduweni umur tuwa, jinis klamin lanang, status sosial ekonomi sedhengan. Dene mitratatur nduweni umur enom, jinis klamin lanang, status sosial ekonomi sedhengan. Sesambungan antarane panutur lan mitratatur relasi raket.

Tuturan kasebut dumadi nalika ing warung kopi ngrembug sawijine bab. Panutur sajrone dhata mocapake “Awakmu sida nikah karo **dem dangylen** kae?”. Ukara pitakon kasebut ngandhut prokem basa mbangkelan, mligine kang didadekake prokem ing tembung kaanane. Tembung kaanan sajrone dhata yaiku “**dangylen**”. “**dangylen**” nduweni teges ‘ayu’, mula saka pitakonan kasebut nuduhake pawongan lanang tuwa kang takon marang mitratatur ngenani sida orane mitratatur nikah karo wong wadon sing ayu.

4.1.2.1.9 Variasi Prokem Basa Mbangkelan Murni saka Tembung Sesulih Utama Purusa kang Ditindakake dening Umur Enom, Jinis

Klamin Lanang, Status Sosial Ekonomi Sedhengan lan Nduweni Relasi Raket

- (69) Pt : **Wakden** mene narik.
‘Aku besok narik’
Mt : Ing ngendi?
‘Dimana?’
Pt : Pangkalan biasane.
‘Pangkalan biasanya’

(Kampung Giri Gajah, 22 Maret 2019)
(Lampiran. Kc.191)

Dhata (69) nuduhake prokem basa mbangkelan murni saka tembung sesulih. Dhata kasebut ditindakake dening pawongan kang nduweni umur enom, jinis klamin lanang, status sosial ekonomi sedhengan. Dene mitratatur nduweni umur enom, jinis klamin lanang, status sosial ekonomi sedhengan. Sesambungan antarane panutur lan mitratatur relasi raket.

Tuturan kasebut dumadi ing warung. Panutur sajrone dhata menehi katrangan. Panutur mocapake “**Wakden** mene narik”. Pocapan kasebut ngandhut prokem basa mbangkelan murni, mligine kang didadekake prokem ing tembung sesulih. Tembung sesulih sajrone dhata yaiku “**wakden**” kang tegese ‘aku’. Dadi ing dhata kasebut panutur menehi katrangan, dheweke sesok kerja ing pangkalan biasane.

4.1.2.1.10 Variasi Prokem Basa Mbangkelan Murni saka Tembung Sesulih Madya Purusa kang Ditindakake dening Umur Enom, Jinis Klamin Wadon, Status Sosial Ekonomi Sedhengan lan Nduweni Relasi Raket

- (72) Pt : **Wak**, mene sida melu dolan?
‘Kamu, besok jadi iku main?’
Mt : Oh, iya isa.
‘Oh, iya bisa’

(Kampung Giri Gajah, 22 Maret 2019)
(Lampiran. Kc.191)

Dhata (72) nuduhake prokem basa mbangkelan murni saka tembung sesulih. Dhata kasebut ditindakake dening pawongan kang nduweni umur enom, jinis klamin wadon, status sosial ekonomi sedhengan. Dene mitratatur nduweni umur enom, jinis klamin wadon, status sosial ekonomi sedhengan. Sesambungan antarane panutur lan mitratatur relasi raket.

Tuturan kasebut dumadi nalika jagongan. Panutur kang nduweni sesambungan raket, njaluk katrangan kanthi mocapake “**Wak**, mene sida melu dolan”. Pocapan kasebut ngandhut prokem basa mbangkelan murni, mligine kang didadekake prokem ing tembung sesulih. Tembung sesulih sajrone dhata “**Wak**”, “**Wak**” nduweni teges ‘kamu’. Dadi panutur sajrone dhata kasebut njaluk katrangan, sesok mitratatur bisa melu dolan apa ora. Amarga mitratatur mangerteni kekarepane, mula, mitratatur nyarujuki.

4.1.2.2 Wujud Variasi Tembung Prokem Basa Mbangkelan Walikan

Wujud variasi tembung prokem basa mbangkelan walikan kang digunakake warga kampung giri gajah yaiku saka maneka jinis tembung kang didadekake prokem basa mbangkelan. Tembung kasebut kayata saka tembung kriya tembung aran, tembung wilangan, tembung lan tembung kaanan kang didadekake prokem. Basa prokem kasebut bisa ditemokake sajrone pacaturan lisan warga kampung giri gajah. Luwih jangepe bakal diandharake ing ngisor iki.

4.1.2.2.1 Variasi Prokem Basa Mbangkelan Walikan saka Tembung Kriya kang Ditindakake dening Umur Enom, Jinis Klamen Lanang, Status Sosial Ekonomi Sedhengan lan Nduweni Relasi Raket

- (74) Pt : Yog, aku **punjuk** gorengan.
‘Yog, aku ngambil gorengan’
Mt : Pira?
‘Berapa?’

(Kampung Giri Gajah, 22 Maret 2019)
(Lampiran. Kc.191)

Dhata (74) nuduhake prokem basa mbangkelan walikan saka tembung kriya. Dhata kasebut ditindakake dening pawongan kang nduweni umur enom, jinis klamin lanang, status sosial ekonomi sedhengan. Dene mitratatur nduweni umur enom, jinis klamin lanang, status sosial ekonomi sedhengan. Sesambungan antarane panutur lan mitratatur relasi raket.

Tuturan kasebut dumadi nalika ing warung. Panutur menehi katrangan kanthi mocapake “Yog, aku **punjuk** gorengan”. Pocapan kasebut ngandhut prokem basa mbangkelan walikan, mligine kang didadekake basa prokem walikan ing tembung kriyane. Tembung kriya sajrone dhata “**punjuk**”, tegese ‘**njupuk**’. Ing dhata kasebut nuduhake anane relasi raket, kabukti tanpa panutur ngomong langsung, mitratatur mangerteni apa kang dikarepake.

4.1.2.2.2 Variasi Prokem Basa Mbangkelan Walikan saka Tembung Kaanan kang Ditindakake dening Umur Enom, Jinis Klamen Wadon, Status Sosial Ekonomi Sedhengan lan Nduweni Relasi Raket.

- (77) Pt : Aja suwe-suwe **ewul** wisan.
‘Jangan lama-lama sudah lapar’
Mt : Sabar.
‘Sabar’

(Kampung Giri Gajah, 22 Maret 2019)
(Lampiran. Kc.192)

Dhata (77) nuduhake prokem basa mbangkelan walikan saka tembung kaanan. Dhata kasebut ditindakake dening pawongan wadon, umur enom, status sosial

ekonomi sedhengan. Dene mitratatur pawongan wadon, nduweni umur enom, status sosial ekonomi sedhengan. Sesambungan antarane panutur lan mitratatur relasi raket.

Tuturan kasebut dumadi ing ngarep omah. Panutur mocapake “Aja suwe-suwe **ewul** wisan”. Pocapan kasebut ngandhut prokem basa mbangkelan walikan, mligine kang didadekake basa prokem walikan ing tembung kaanane. Tembung kaanan sajrone dhata yaiku “**ewul**” yen diwalik dadi ‘**luwe**’. Dadi yen dhata kasebut nuduhake panutur kang ngrasakake wetenge luwe, mula, ngongkon mitratatur aja suwe-suwe.

4.1.2.2.3 Variasi Prokem Basa Mbangkelan Walikan saka Tembung Wilangan kang Ditindakake dening Umur Enom, Jinis Klamen Wadon, Status Sosial Ekonomi Sedhengan lan Nduweni Relasi Raket.

- (80) Pt : Nduwe klambi bathik **letu**?
‘Punya baju batik tiga?’
Mt : Nduwe, Nyapo?
‘Punya, kenapa?’
Pt : Aku nyilih loro.
‘Aku pinjam dua’

(Kampung Giri Gajah, 22 Maret 2019)
(Lampiran. Kc.192)

Dhata (80) nuduhake prokem basa mbangkelan walikan saka tembung kaanan. Dhata kasebut ditindakake dening pawongan wadon, umur enom, status sosial ekonomi sedhengan. Dene mitratatur pawongan wadon, nduweni umur enom, status sosial ekonomi sedhengan. Sesambungan antarane panutur lan mitratatur relasi raket.

Tuturan kasebut dumadi nalika panutur dolan ing omahe mitratatur. Panutur arep nyilih klambi, mula, mocapake “Nduwe klambi bathik **letu**?”. Pocapan kasebut ngandhut prokem basa mbangkelan walikan, mligine kang didadekake basa prokem walikan ing tembung wilangane. Tembung wilangan sajrone dhata yaiku “**letu**” yen diwalik dadi ‘**telu**’. ‘telu ing kene digunakake kanggo nuduhake samubarang kang cacah luwih saka siji’.

4.1.2.3 Wujud Variasi Tembung Prokem Basa Mbangkelan Setengah Walikan

Wujud variasi tembung prokem basa mbangkelan setengah walikan kang digunakake warga kampung giri gajah yaiku saka maneka jinis tembung kang didadekake prokem basa mbangkelan. Tembung kasebut kayata saka tembung kriya kang didadekake basa prokem, tembung aran lan tembung kaanan. Basa prokem kasebut bisa ditemokake sajrone pacaturan lisan warga kampung giri gajah. Luwih jangepe bakal diandharake ing ngisor iki.

4.1.2.3.1 Variasi Prokem Basa Mbangkelan Setengah Walikan saka Tembung Kriya kang Ditindakake dening Umur Enom, Jinis Klamen Lanang, Status Sosial Ekonomi Sedhengan lan Nduweni Relasi Raket.

- (82) Pt : **Kahnjang** amba seru.
 ‘*Njangkah lebar banget*’
 Mt : Lumrahe wong dhuwur.
 ‘*Wajar orang tinggi*’
 (Kampung Giri Gajah, 22 Maret 2019)
 (Lampiran. Kc.192)

Dhata (82) nuduhake prokem basa mbangkelan setengah walikan saka tembung kriya. Dhata kasebut ditindakake dening pawongan lanang, umur enom, status sosial ekonomi sedhengan. Dene mitratatur pawongan lanang, nduweni umur enom, status sosial ekonomi sedhengan. Sesambungan antarane panutur lan mitratatur relasi raket.

Tuturan kasebut dumadi nalika jagongan. Wektu kuwi ana bab kang narik kawigaten, mula, panutur mocapake “**Kahnjang** amba seru”. Pocapan kasebut ngandhut prokem basa mbangkelan setengah walikan, mligine kang didadekake basa prokem ing tembung kriyane. Tembung kriya sajrone dhata yaiku “**kahjang**” yen diwalik dadi ‘**njangkah**’. ‘**njangkah**’ kang dimaksud dening panutur yaiku obahe sikil sawijine pawongan.

4.1.2.3.2 Variasi Prokem Basa Mbangkelan Setengah Walikan saka Tembung Kaanan kang Ditindakake dening Umur Enom, Jinis Klamen Lanang, Status Sosial Ekonomi Sedhengan lan Nduweni Relasi Raket

- (85) Pt : Langite **rubi** ya Cak, memper gambaranmu.
 ‘*Langitnya biru ya Cak, mirip gambaranmu*’
 Mt : Ngomong wae jujur.
 ‘*Ngomong saja jujur*’
 (Kampung Giri Gajah, 22 Maret 2019)
 (Lampiran. Kc.193)

Dhata (85) nuduhake prokem basa mbangkelan setengah walikan saka tembung kaanan. Dhata kasebut ditindakake dening pawongan lanang, umur enom, status sosial ekonomi sedhengan. Dene mitratatur pawongan lanang, nduweni umur enom, status sosial ekonomi sedhengan. Sesambungan antarane panutur lan mitratatur relasi raket.

Tuturan kasebut dumadi nalika jagongan. Panutur mocapake “Langite **rubi** ya Cak, memper gambaranmu”. Pocapan kasebut ngandhut prokem basa mbangkelan setengah walikan, mligine kang didadekake basa prokem ing tembung kaanan. Tembung kaanan sajrone dhata yaiku “**rubi**” yen diwalik dadi ‘**biru**’. ‘**biru**’ sajrone dhata

nuduhake warna langit kang nentremake, beda karo gambarane mitratatur, mula, mitratatur kang nduweni sesambungan raket karo panutur mangerteni apa kang dikandhakake.

4.1.2.3.3 Variasi Prokem Basa Mbangkelan Setengah Walikan saka Tembung Aran kang Ditindakake dening Umur Enom, Jinis Klamen Lanang, Status Sosial Ekonomi Sedhengan lan Nduweni Relasi Raket.

- (88) Pt : Budhal bonbin yok ndelok **gahja**.
 ‘*Berangkat bonbin yok nonton gajah*’
 Mt : Kapan?
 ‘*Kapan?*’
 (Kampung Giri Gajah, 22 Maret 2019)
 (Lampiran. Kc.193)

Dhata (88) nuduhake prokem basa mbangkelan setengah walikan saka tembung Aran. Dhata kasebut ditindakake dening pawongan lanang, umur enom, status sosial ekonomi sedhengan. Dene mitratatur pawongan lanang, nduweni umur enom, status sosial ekonomi sedhengan. Sesambungan antarane panutur lan mitratatur relasi raket.

Tuturan kasebut dumadi ing warung. Panutur kang nduweni sesambungan raket karo mitratatur, ngajak mitratatur dolan ing Bonbin. Panutur sajrone dhata mocapake “Budhal bonbin yok ndelok **gahja**”. Pocapan kasebut ngandhut prokem basa mbangkelan setengah walikan, mligine kang didadekake basa prokem ing tembung arane. Tembung aran sajrone dhata yaiku “**gahja**” yen diwalik dadi ‘**gajah**’.

4.1.2.4 Wujud Variasi Tembung Prokem Basa Mbangkelan Memper Papan Panggonan

Wujud variasi tembung prokem basa mbangkelan memper panggonan kang digunakake warga kampung giri gajah yaiku saka tembung kriya. Basa prokem kasebut bisa ditemokake sajrone pacaturan lisan warga kampung giri gajah. Luwih jangeke bakal diandharake ing ngisor iki.

4.1.2.4.1 Variasi Prokem Basa Mbangkelan Memper Papan Panggonan saka Tembung Kriya kang Ditindakake dening Umur Enom, Jinis Klamen Lanang, Status Sosial Ekonomi Sedhengan lan Nduweni Relasi Raket

- (91) Pt : Aja **posnail** ta.
 ‘*Jangan omong kosong ta*’
 Mt : Jujur aku, jujur.
 ‘*Jujur aku, jujur*’
 (Kampung Giri Gajah, 22 Maret 2019)
 (Lampiran. Kc.193)

Dhata (91) nuduhake prokem basa mbangkelan memper papan panggonan saka tembung kriya. Dhata kasebut ditindakake dening pawongan lanang, umur enom,

status sosial ekonomi sedhengan. Dene mitratatur pawongan wadon, nduweni umur enom, status sosial ekonomi sedhengan. Sesambungan antarane panutur lan mitratatur relasi raket.

Tuturan kasebut dumadi nalika jagongan. Panutur mocapake “Aja **posnail** ta”. Pocapan kasebut ngandhut prokem basa mbangkelan memper papan panggonan, mligine kang didadekake prokem ing tembung kriyane. Tembung kriya sajrone dhata yaiku “**posnail**” tegese ‘**mbujuk**’. ‘**mbujuk**’ yaiku sawijine kagiyatan kang dilakoni pawongan ngomongake bab kang ora padha karo kasunyatan. Panutur kang nduweni sesambungan raket karo mitratatur, mula, ngelingake supaya ora nglakoni tumindak kasebut.

4.1.2.5 Wujud Variasi Tembung Prokem Basa Mbangkelan Memper Tembung Aran

Wujud variasi tembung prokem basa mbangkelan memper tembung aran kang digunakake warga kampung giri gajah yaiku saka tembung aran kang digunakake nyandhikake tuturan. Basa prokem kasebut bisa ditemokake sajrone pacaturan lisan warga kampung giri gajah. Luwih jangkepe bakal diandharake ing ngisor iki.

4.1.2.5.1 Variasi Prokem Basa Mbangkelan Memper Tembung Aran saka Tembung Aran kang Ditindakake dening Umur Enom, Jinis Klamen Wadon, Status Sosial Ekonomi Sedhengan lan Nduweni Relasi Raket

- (93) Pt : Rasa **uceng** kuwi tuwuh saka awake dhewe.
‘Rasa sombong itu tumbuh dari diri sendiri’
Mt : Weleh.
‘Weleh’

(Kampung Giri Gajah, 22 Maret 2019)

(Lampiran. Kc.194)

Dhata (93) nuduhake prokem basa mbangkelan memper tembung aran saka tembung aran. Dhata kasebut ditindakake dening pawongan wadon, umur enom, status sosial ekonomi sedhengan. Dene mitratatur pawongan wadon, nduweni umur enom, status sosial ekonomi sedhengan. Sesambungan antarane panutur lan mitratatur relasi raket.

Tuturan kasebut dumadi nalika ngrembug sawijine bab. Panutur mocapake “Rasa **uceng** kuwi tuwuh saka awake dhewe”. Pocapan kasebut ngandhut prokem basa mbangkelan memper tembung aran. Prokem sajrone dhata yaiku “**uceng**” kang nduweni teges ‘**sombong**’.

4.1.2.6 Wujud Tetembungan Prokem Basa Mbangkelan

Prokem Basa Mbangkelan kang digunakake warga kampung Giri Gajah, nduweni wujud tetembungan.

Tetembungan prokem basa mbangkelan jarang digunakake, mula, amung digunakake nalika kahanan tartamtu. Luwih jangkepe bakal diandharake ing ngisor iki.

- (95) Pt : Pancen arek **mblaos**, ra kena dipercaya.
‘Memang anak tidak bertanggung jawab, tidak bisa dipercaya’

(Kampung Giri Gajah, 22 Maret 2019)

(Lampiran. Kc.194)

Dhata (95) ditindakake dening pawongan kang nduweni umur tuwa, jinis klamin lanang, status sosial ekonomi sedhengan. Panutur sajrone dhata mocapake “Pancen arek **mblaos**, ra kena dipercaya”. Pocapan kasebut ngandhut tetembungan prokem basa mbangkelan. Tetembungan kasebut ana ing ukara “**mblaos**”. Tembung “**mblaos**” digunakake kanggo nuduhake pawongan kang seneng utang, ning ora gelem mbayar, ditinggal minggat adoh tanpa ana warta.

4.1.3 Konstruksi Ukara Basa Prokem Mbangkelan

Konstruksi ukara basa prokem kang digunakake warga Kampung Giri Gajah, kaperang dadi loro yaiku murni basa prokem mbangkelan lan campuran. Basa prokem murni lumrahe digunakake panutur warga asli Kampung Giri Gajah, mitratatur asli warga Kampung Giri Gajah. Luwih jangkepe diandharake ing ngisor iki.

4.1.3.1 Konstruksi Ukara Basa Prokem Murni Mbangkelan

Konstruksi ukara basa prokem mbangkelan murni iki digunakake nalika kahanan nonfomal. Titikane tembung-tembung kang digunakake jangkep prokem basa mbangkelan murni lan prokem basa mbangkelan murni cendhak. Luwih cethane diandharake kaya mangkene.

4.1.3.1.1 Konstruksi Ukara Basa Prokem Murni kang Ditindakake dening Panutur Warga Kampung Giri Gajah, Jinis Klamen Lanang, Umur Tuwa, Relasi Raket

- (101) Pt : **Komidha jongok sleram**.
‘Anak-anak jangan rame’

Mt : Inggih.

‘Iya’

(Kampung Giri Gajah, 21 Maret 2019)

(Lampiran. Kc.194)

Dhata (101) nuduhake konstruksi ukara basa prokem murni kang ditindakake dening panutur Kampung Giri Gajah. Basa prokem mbangkelan murni sajrone dhata yaiku “**Komidha jongok sleram**”. Konstruksi ukarane jangkep nggunakake prokem basa mbangkelan murni, kang bisa dititiki antarane pocapan lan tegese beda.

“**komidha**” nduweni teges ‘**arek-arek**’, “**jongok**” tegese ‘**aja**’ lan “**sleram**” tegese ‘**rame**’. Yen ditegesi jangkep dadi ‘**arek-arek aja rame**’. Panutur kang nduweni umur tuwa ngelingake mitratatur yen wayah sinau kudu meneng, ora antuk rame. Gandheng mitratatur

warga Kampung Giri Gajah, bisa mangerteni apa kang diomongake panutur.

4.1.3.1.2 Konstruksi Ukara Basa Prokem Murni kang Ditindakake dening Panutur Warga Kampung Giri Gajah, Jinis Klamin Lanang, Umur Enom, Relasi Raket

(106) Mt : Rek, apa sing kok gawa wi?
'Rek, apa yang kamu bawa itu?'

Pt : **Krimi wak wagla sidin.**
'Ini, aku membawa makanan'

(Kampung Giri Gajah, 21 Maret 2019)
(Lampiran. Kc.195)

Dhata (106) nuduhake basa prokem mbangkelan murni kang ditindakake dening panutur warga kampung Giri Gajah, jinis klamin lanang, umur enom, lan nduweni sesambungan raket. Titikan basa prokem murni, bisa dideleng saka tembung kang digunakake. Konstruksi ukarane jangkep, nggunakake prokem basa mbangkelan murni. kahanan nalika nuturake tuturan kasebut ora resmi, mligine nalika jagongan.

Basa prokem mbangkelan kang dituturake panutur yaiku "**krimi wak wagla sidin**". "**Krimi**" tegese '**iki**', "**wak**" tegese '**aku**', "**wagla**" tegese '**nggawa**', lan "**sidin**" tegese '**panganan**'. Yen ditegesi jangkep dadi '**iki aku nggawa panganan**', sanajan nggunakake basa prokem, mitratutur mangerteni apa kang dimongake, amarga panutur lan mitratutur sesambungane raket.

4.1.3.1.3 Konstruksi Ukara Basa Prokem Murni kang Ditindakake dening Panutur Warga Kampung Giri Gajah, Jinis Klamin Wadon, Umur Tuwa, Relasi Raket

(111) Pt : **Sangar, temprune** Ning Indah.
'Keren, suaminya Ning Indah'

Mt : Yaapa?
'Gimana?'

(Kampung Giri Gajah, 22 Maret 2019)
(Lampiran. Kc.196)

Dhata (111) nuduhake basa prokem mbangkelan murni kang ditindakake dening panutur warga kampung Giri Gajah, jinis klamin wadon, umur tuwa, sesambungane raket. Titikan basa prokem murni, bisa dideleng saka tembung kang digunakake. Konstruksi ukarane jangkep, nggunakake prokem basa mbangkelan murni. Kahanan nalika nuturake tuturan kasebut ora resmi.

Basa prokem mbangkelan kang dituturake panutur yaiku "**Sangar, temprune** ning indah". Tuturan kasebut ngandhut prokem basa mbangkelan murni, ing tembung "**sangar**" lan "**tempru**". "**sangar**" tegese '**kasar**' lan "**tempru**" tegese '**bojo**'. Panutur kang nduweni sesambungan raket, ngomong blaka apa kang disawang. Amarga mitratutur warga kampung Giri Gajah, mitratutur mangerteni apa kang diomongake panutur.

4.1.3.1.4 Konstruksi Ukara Basa Prokem Murni kang Ditindakake dening Panutur Warga Kampung Giri Gajah, Jinis Klamin Wadon, Umur Enom, Relasi Raket

(116) Pt : **Dhangkrik ya dak iming-iming.**
'Adik tidak saya pameri'

Mt : Mbeneh.
'Benar'

(Kampung Giri Gajah, 22 Maret 2019)
(Lampiran. Kc.196)

Dhata (116) nuduhake basa prokem mbangkelan murni kang ditindakake dening panutur warga kampung Giri Gajah, jinis klamin wadon, umur enom, lan nduweni sesambungan raket. Titikan basa prokem murni, bisa dideleng saka tembung kang digunakake. Konstruksi ukarane jangkep, nggunakake prokem mbangkelan murni. Kahanan nalika nuturake tuturan kasebut ora resmi, mligine nalika jagongan.

Basa prokem mbangkelan kang dituturake panutur yaiku "**Dhangkrik ya dak iming-iming**". Tuturan kasebut ngandhut prokem mbangkelan murni. Tembung "**dhangkrik**" tegese '**adhik**', "**iming-iming**" tegese '**pamer**'. Dadi yen digabungake tegese '**adhik ya ora pamer**'. Sajrone dhata kasebut panutur lan mitratutur nduweni relasi raket, kabukti saka ukara kasebut ngandhut tembung "**dhangkrik**" kang nuduhake anane relasi raket. Mitratutur ing dhata yaiku warga kampung giri gajah, mula mangerteni apa kang diomongake.

4.1.3.1.5 Konstruksi Ukara Basa Prokem Murni kang Ditindakake dening Mitratutur Warga Kampung Giri Gajah, Jinis Klamin Lanang, Umur Tuwa, Relasi Raket

(121) Mt : **Kindha simbo brangi komida sidin?**
'Kamu jadi menikah dengan anak cantik itu?'

Pt : Iya Cak.
'Iya Cak'

(Kampung Giri Gajah, 22 Maret 2019)
(Lampiran. Kc.197)

Dhata (121) nuduhake basa prokem mbangkelan murni kang ditindakake mitratutur warga kampung Giri Gajah, jinis klamin lanang, umur tuwa, relasi raket. Titikan basa prokem murni, bisa dideleng saka tembung kang digunakake. Konstruksi ukarane jangkep, nggunakake prokem mbangkelan murni. Kahanan nalika nuturake tuturan kasebut ora resmi, mligine nalika jagongan, ngrembug sawijine bab.

Basa prokem mbangkelan kang dituturake mitratutur sajrone dhata yaiku "**Kindha simbo brangi komida siden?**". Tembung "**Kindha**" tegese '**awakmu**', "**simbo**" tegese '**sida**', "**brangi**" tegese '**rabi**' lan "**komidha siden**" tegese '**wong kang praupane ayu**'. Sajrone dhata kasebut nuduhake yen mitratutur nduweni

sesambungan raket karo panutur, mula, nakokake pawarta pribadine panutur. Panutur ing dhata uga warga kampung Giri Gajah.

4.1.3.1.6 Konstruksi Ukara Basa Prokem Murni kang Ditindakake dening Mitratutur Warga Kampung Giri Gajah, Jinis Klamin Lanang, Umur Enom, Relasi Raket

(126) Mt : **Kindha pana** ora **oleng?**
'Kamu apa tidak salat?'

Pt : Iya.
'Iya'

(Kampung Giri Gajah, 22 Maret 2019)
(Lampiran. Kc.198)

Dhata (126) nuduhake basa prokem mbangkelan murni kang ditindakake mitratutur warga kampung Giri Gajah, jinis klamin lanang, umur enom, relasi raket. Titikan basa prokem murni, bisa dideleng saka tembung kang digunakake. Konstruksi ukarane jangkep, nggunakake prokem mbangkelan murni. Kahanan nalika nuturake tuturan kasebut ora resmi, mligine nalika jagongan.

Basa prokem mbangkelan sajrone dhata dituturake mitratutur. Mitratutur kang nduweni sesambungan raket karo panutur mocapake "**Kindha pana** ora **oleng?**". Ukara pitakon kasebut nggunakake prokem mbangkelan murni. Tembung "**kindha**" tegese '**awakmu**', "**pana ora**" tegese '**apa ora**', lan "**oleng**" tegese '**salat**'. Yen ditegese dadi '**awakmu apa ora salat?**'. Panutur sajrone dhata kasebut warga kampung Giri Gajah, mula, mangerteni apa kang diomongake mitratutur.

4.1.3.2 Konstruksi Ukara Basa Prokem Mbangkelan Campuran

Konstruksi ukara basa prokem mbangkelan murni iki digunakake nalika kahanan non nformal. Pantutur lan mitratutur warga asli Kampung Giri Gajah, panutur utawa mitratutur warga njaba kampung giri gajah. Basa prokem kang digunakake basa prokem kang dicampur, tuladhane basa prokem mbangkelan murni karo basa prokem mbangkelan walikan, lan sapitute. Luwih cethane diandharake kaya mangkene.

4.1.3.2.1 Konstruksi Ukara Basa Prokem Campuran kang Ditindakake dening Panutur Warga Kampung Giri Gajah, Jinis Klamin Lanang, Umur Tuwa, Relasi Raket

(131) Pt : Dadi wong **jongok mboslong**, dak apik.
'Jadi orang jangan sombong, tidak baik'

Mt : Isa bae.
'Bisa saja'

(Kampung Giri Gajah, 22 Maret 2019)
(Lampiran. Kc.198)

Dhata (131) nuduhake prokem basa mbangkelan campuran, kang ditindakake dening panutur warga Kampung Giri Gajah, jinis klamin lanang, umur tuwa, relasi raket. Titikan basa prokem campuran, bisa dideleng saka tembung kang digunakake. Konstruksi ukara sajrone dhata nggunakake basa prokem mbangkelan murni, basa prokem mbangkelan walikan. Kahanan nalika nuturake tuturan kasebut ora resmi, mligine nalika jagongan.

Basa prokem mbangkelan sajrone dhata dituturake dening panutur. Panutur mocapake "**Dadi wong jongok mboslong**, dak apik". Pocapan kasebut nggunakake prokem mbangkelan campuran. Tembung "**jongok**" tegese '**aja**' (mbangkelan murni), "**mboslong**" tegese '**sombong**' (mbangkelan walikan). Panutur sajrone dhata nduweni sesambungan relasi raket, mula, panutur nduwe rasa gati marang mitratutur. Mitratutur sajrone dhata mangerteni apa kang diomongake panutur, amarga mitratutur warga kampung Giri Gajah.

4.1.3.2.2 Konstruksi Ukara Basa Prokem Campuran kang Ditindakake dening Panutur Warga Kampung Giri Gajah, Jinis Klamin Lanang, Umur Enom, Relasi Raket

(134) Pt : Rambutane sik **temah, diak tono**.
'Rambutannya masih mentah, tidak enak'

Mt : Nggragas wae, sik ijo rupane.
'Rakus, masih hijau warnanya'

(Kampung Giri Gajah, 22 Maret 2019)
(Lampiran. Kc.199)

Dhata (134) nuduhake prokem basa mbangkelan campuran, kang ditindakake dening panutur warga kampung Giri Gajah, jinis klamin lanang, umur enom, relasi raket. Titikan basa prokem campuran, bisa dideleng saka tembung kang digunakake. Konstruksi ukara sajrone dhata nggunakake basa prokem mbangkelan murni, basa prokem mbangkelan walikan. Kahanan nalika nuturake tuturan kasebut ora resmi, mligine nalika jagongan.

Basa prokem mbangkelan sajrone dhata dituturake dening panutur. Panutur mocapake "**Rambutane sik temah, diak tono**". Tuturan kasebut nggunakake basa prokem mbangkelan murni kang bisa dideleng ing tembung "**diak tono**" tegese '**ora enak**', lan basa prokem mbangkelan walikan kang bisa dideleng ing tembung "**temah**" yen diwalik dadi '**mentah**'. Panutur sajrone dhata nuduhake yen rambutane isih mentah, ora enak. Mitratutur kang nduweni sesambungan raket, mangerteni apa kang diomongake.

4.1.3.2.3 Konstruksi Ukara Basa Prokem Campuran kang Ditindakake dening Mitratutur Warga Kampung Giri Gajah, Jinis Klamin Lanang, Umur Enom, Relasi Raket.

(137) Mt : **Kindha** lek ngene ketok **awut**.

'Kamu kalau begitu kelihatan tua'

Pt : Nggagas omonganmu.

'Ngurus omongan kamu'

(Kampung Giri Gajah, 22 Maret 2019)

(Lampiran. Kc.199)

Dhata (137) nuduhake prokem basa mbangkelan campuran, kang ditindakake dening mitratatur warga Kampung Giri Gajah, jinis klamin lanang, umur enom, relasi raket. Titikan basa prokem campuran, bisa dideleng saka tembung kang digunakake. Konstruksi ukara sajrone dhata nggunakake basa prokem mbangkelan murni, basa prokem mbangkelan walikan. Kahanan nalika nuturake tuturan kasebut ora resmi, mligine nalika jagongan.

Basa prokem mbangkelan sajrone dhata dituturake dening mitratatur. Mitratatur mocopake **"Kindha"** lek ngene ketok **awut**". Ukara kasebut nggunakake basa prokem mbangkelan murni kang bisa dideleng ing tembung **"Kindha"** tegese **'awakmu'**, lan basa prokem mbangkelan walikan kang bisa dideleng ing tembung **"awut"** yen diwalik dadi **'tuwa'**. Mitratatur ngomongake bab kasebut amarga relasi rakete panutur, mitratatur blaka ngomong apa kang disawang. Panutur sajrone dhata mangsuli apa kang dikandhakake mitratatur, bab iki nuduhake yen panutur warga kampung Giri Gajah.

4.1.3.2.4 Konstruksi Ukara Basa Prokem Campuran kang Ditindakake dening Mitratatur Warga Kampung Giri Gajah, Jinis Klamin Lanang, Umur Tuwa, Relasi Raket.

(140) Mt : Cak, **yabari** ya.

'Cak, bayari ya'

Pt : Iya.

'Iya'

(Kampung Giri Gajah, 22 Maret 2019)

(Lampiran. Kc.200)

Dhata (140) nuduhake prokem basa mbangkelan campuran, kang ditindakake dening mitratatur warga kampung Giri Gajah, jinis klamin lanang, umur tuwa, relasi raket. Titikan basa prokem campuran, bisa dideleng saka tembung kang digunakake. Konstruksi ukara sajrone dhata nggunakake basa prokem mbangkelan murni, lan basa Jawa ngoko. Kahanan nalika nuturake tuturan kasebut ora resmi, mligine nalika jagongan.

Basa prokem mbangkelan sajrone dhata dituturake dening mitratatur. Mitratatur mocopake **"Cak, yabari ya"**. Tuturan kasebut nggunakake basa prokem mbangkelan walikan kang bisa dideleng ing tembung **"yabari"** tegese **'bayari'**. Panutur sajrone dhata nduweni relasi raket karo mitratatur. Mula, mitratatur kanthi blaka njaluk mbayari. Amarga panutur mangerteni kekarepan kasebut mangsuli **"iya"**. Bab kasebut kang nandakake yen ana rasa gati panutur tumrap mitratatur.

4.1.4 Fungsi Basa Prokem Mbangkelan

Basa prokem mbangkelan kang digunakake warga kampung Giri Gajah, nduweni fungsi. Fungsi basa prokem kang ditemokake ana 5 (lima) yaiku fungsi emotif, fungsi konoatif, fungsi referensial, fungsi puitik, lan fungsi fatik. Luwih jangeke diandharake kaya mangkene.

4.1.4.1 Fungsi Emotif Sajrone Prokem Basa Mbangkelan

Fungsi emotif sajrone basa prokem mbangkelan yaiku kanggo medhar rasa seneng, sedhih, kuciwa lan sapiturute. Rasa kasebut bisa dideleng sajrone pacaturan lisan warga kampung Giri Gajah kang ngadhut basa prokem. Fungsi emotif sajrone prokem basa mbangkelan, bakal diandharake jangkep ing ngisor iki.

4.1.4.1.1 Fungsi Emotif kang Ditindakake Dening Panutur Enom, Jinis Klamin Lanang.

(143) Pt : Mene, apa ora isa?

'Besok, apa tidak bisa?'

Mt : Dak isa.

'Tidak bisa'

Pt : Ya wis, diak pana-pana, dak yoker dhewe.

'Ya sudah, tidak apa-apa, tak kerja sendiri'

Mt : Sepurane.

'Maafkan'

(Lampiran. Kc.200)

Dhata (143) nuduhake anane fungsi emotif sajrone prokem basa mbangkelan, kang ditindakake dening panutur enom, jinis klamin lanang. Panutur sajrone dhata nggunakake prokem basa mbangkelan kanggo nuduhake rasa kuciwa. Tembung kang nuduhake basa prokem mbangkelan yaiku **"diak pana-pana"** kang tegese ora apa-apa. Tembung kasebut kanggo njlentrehake rasa kuciwa panutur, amarga, mitratatur ora bisa diajak kerja. Mula, panutur mutusake kerja, masiya budhal dhewe. Mitratatur sajrone dhata warga kampung Giri Gajah. Apa kang diomongake panutur bisa dimangerteni. Mitratatur kang wis nampik panutur banjur nuturake **"Sepurane"**. Saka tembung kasebut nuduhake yen mitratatur ngrasa ora penak ati, wis nampik apa panjaluke panutur.

4.1.4.1.2 Fungsi Emotif kang Ditindakake Dening Panutur Enom, Jinis Klamin Wadon.

(146) Mt : Ndag budhal.

'Cepat berangkat'

Pt : Dem angga sik repot, basar ta jongkok gupuh.

'Orang tuaku masih repot, sabar ta jangan tergesa-gesa'

Mt : Iya.

‘Iya’

(Lampiran. Kc.201)

Dhata (146) nuduhake anane fungsi emotif sajrone prokem basa mbangkelan, kang ditindakake dening panutur enom, jinis klamin wadon. Panutur sajrone dhata mocapake “Dem angga sik repot, basar ta jongok gupuh”. Ukara kasebut nggunakake prokem basa mbangkelan, kanggo nuduhake rasa mangkel panutur. Teges ukara kasebut yaiku ‘Wong tuwaku sik repot, sabar ta aja gupuh’. Tembung “basar” negesake yen panutur njaluk mitratatur sabar, dheweke bakal budhal, ananging nggenteni wong tuwane kang isih repot. Pantur ora bisa digugupi amarga kahanan.

4.1.4.2 Fungsi Konoatif Sajrone Prokem Basa Mbangkelan

Fungsi konoatif sajrone prokem basa mbangkelan digunakake nalika ngomong kang punjere ing mitratatur, nalikane nglakoni samubarang. Fungsi kasebut bisa dideleng sajrone pacaturan lisan warga kampung Giri Gajah kang ngadhut basa prokem. Fungsi konoatif sajrone prokem basa mbangkelan, bakal diandharake jangkep ing ngisor iki.

4.1.4.2.1 Fungsi Konoatif kang Ditindakake Dening Panutur Tuwa, Jinis Klamin Lanang.

- (149) Mt : Yaapa lek aku dhempresan dhewe neng Surabaya?
‘Gimana kalau aku naik sepedah sendiri di Surabaya’
- Pt : Jongok, kaeh oprasi, engko kenek tilang.
‘Jangan, banyak oprasi, nanti kena tilang’
- Mt : Ya, bener seh.
‘Ya, bener juga’

(Lampiran. Kc.201)

Dhata (149) nuduhake anane fungsi konoatif sajrone prokem basa mbangkelan, kang ditindakake dening panutur tuwa, jinis klamin lanang. Sajrone dhata bisa dideleng yen mitratatur nggunakake basa prokem mbangkelan, kanggo njlentrehake kekarepane. Mitratatur mocapake “Yaapa lek aku dhempresan dhewe neng Surabaya?”. Ukara pitakon kasebut tegese ‘yaapa lek aku sepedhaan dhewe neng Surabaya’. Mangerteni kekarepan mitratatur, panutur mangsuli “Jongok, kaeh oprasi, engko kenek tilang”. Panutur ora ngolehi yen mitratatur budhal dhewe neng Surabaya. Bisa dideleng ing tembung “jongok, kaeh oprasi” kang negesake yen mitratatur aja sepedhaan dhewe.

4.1.4.2.2 Fungsi Konoatif kang Ditindakake Dening Panutur Enom, Jinis Klamin Lanang.

- (152) Mt : Rek, isa marasi HP.

‘Rek, bisa benerin HP’

- Pt : Yaapa, nyoba kene menawa aku simbo.
‘Apa, coba sini mungkin aku bisa’
- Mt : Mengko, tak gawa, cobaen.
‘Nanti, tak bawa, cobain’

(Lampiran. Kc.202)

Dhata (152) nuduhake anane fungsi konoatif sajrone prokem basa mbangkelan, kang ditindakake dening panutur enom, jinis klamin lanang. Panutur sajrone dhata dijaluki tulung mitratatur marasi Hp. Gandheng panutur bisa dheweke mocapake “Yaapa, nyoba kene menawa aku simbo”. Pocapan kasebut nggunakake prokem basa mbangkelan, bisa dideleng ing tembung “simbo” kang tegese ‘bisa’. Tembung kasebut negesake yen mitratatur ora bisa dandan Hp, banjur amarga panutur bisa, dheweke arep nyoba ndandani menawa isa.

4.1.4.3 Fungsi Referensial Sajrone Prokem Basa Mbangkelan

Fungsi Referensial sajrone prokem basa mbangkelan digunakake nalika ngomongake bab tartamtu, kanthi punjere konteks. Fungsi kasebut bisa dideleng sajrone pacaturan lisan warga kampung Giri Gajah kang ngadhut basa prokem. Fungsi konoatif sajrone prokem basa mbangkelan, bakal diandharake jangkep ing ngisor iki.

4.1.4.3.1 Fungsi Referensial kang Ditindakake Dening Panutur Enom, Jinis Klamin Lanang.

- (155) Pt : Aja kok gagas, arek kok.
‘Jangan kamu pikir, anak kok’
- Mt : Lara batin krimi.
‘Sakit batin ini’

(Lampiran. Kc.202)

Dhata (155) nuduhake anane fungsi referensial basa prokem mbangkelan kang ditindakake dening panutur kang nduweni umur enom, jinis klamin lanang. Sajrone dhata mitratatur crita marang panutur, mula, panutur nduweni rasa gati. Rasa kasebut bisa dideleng ing tuturan “Aja kok gagas, arek kok”. Tuturan kasebut negesake yen mitratatur ora usah nggagas tumindake bocah kang gawe lara ati mitratatur. Mitratatur isih nom bisa golek sing luwih, sarta aja nduweni nalar sing cupet.

4.1.4.3.2 Fungsi Referensial kang Ditindakake Dening Panutur Enom, Jinis Klamin Wadon.

- (158) Pt : Dem sarpa, ra nduwe tata krama.
‘Anak jelek, tidak punya tata krama’
- Mt : Tak kandhakna lo ya.
‘Tak aduin lo ya’
- Pt : Bah.
‘Terserah’

(Lampiran. Kc.203)

Dhata (158) nuduhake anane fungsi referensial basa prokem mbangkelan, kang ditindakake dening panutur kang nduweni umur enom, jinis klamin wadon. Panutur lan mitratatur lagi ngomongake wong wadon sing rupane elek, ning ora nduweni tata krama. Tuturan kasebut bisa dideleng ing tuturan panutur yaiku “Dem sarpa, ra nduwe tata krama”. Tuturan kasebut nggunakake prokem basa mbangkelan. Tegese ‘wong wadon ala, ra nduwe tata krama’. Mitratatur kang nduweni umur nom uga, ora sarujuk tumrap omongan panutur lan arep ngandhakake. Ananging, panutur ora nggagas, amarga panutur ora seneng pawongan wadon kasebut.

4.1.4.4 Fungsi Puitik Sajrone Prokem Basa Mbangkelan

Fungsi puitik sajrone prokem basa mbangkelan digunakake nalika ngandharake amanat. Fungsi kasebut bisa dideleng sajrone pacaturan lisan warga kampung Giri Gajah kang ngadhut basa prokem. Fungsi konoatif sajrone prokem basa mbangkelan, bakal diandharake jangkep ing ngisor iki.

4.1.4.4.1 Fungsi Puitik kang Ditindakake Dening Panutur Enom, Jinis Klamin Lanang, Relasi Raket.

- (161) Pt : Lak ya wis tak kandhani, krimi arek nailan, sih kok gumbul. Wisa aja gumbul mundhak katutan.
‘Lak ya sudah saya bilang, ini anak suka bohong, masih kamu berteman, Sudah jangan berteman lagi nanti ikut-ikutan’
 Mt : Aku ora ruh.
‘Aku tidak tau’

(Lampiran. Kc.203)

Dhata (161) nuduhake anane fungsi puitik basa prokem mbangkelan, kang ditindakake dening panutur kang nduweni umur enom, jinis klamin lanang, relasi raket. Panutur sajrone dhata menahi pitutur marang mitratatur. Pitutur kasebut dituturake nggunakake prokem basa mbangkelan. Bisa dideleng sajrone tuturan “Lak ya wis tak kandhani, krimi arek nailan, sih kok gumbul”. Tuturan kasebut tegese ‘Lak ya wis tak kandhani, iki bocah mbujukan, sih kok gumbul’. Saka tuturan kasebut katon yen panutur nduweni sesambungan raket karo mitratatur, sadurunge panutur wis tau ngomong yen kancane kuwi mbujukan, ning ora digagas. Amarga sawijine kedadeyan, panutur ngelingake yen ora usah gumbul mundhak katutan dadi wong mbujukan.

4.1.4.4.2 Fungsi Puitik kang Ditindakake Dening Panutur Enom, Jinis Klamin Wadon, Relasi Raket.

- (164) Pt : Aja geman mboslong, gak apik, luwih becik dadi wong biasa ning akeh kancane.

‘Jangan pernah sombong, tidak baik, lebih baik jadi orang biasa tapi banyak temannya’

- Mt : Ngepos bae.
‘Ngomong saja’

(Lampiran. Kc.204)

Dhata (164) nuduhake anane fungsi puitik basa prokem mbangkelan, kang ditindakake dening panutur kang nduweni umur enom, jinis klamin wadon, relasi raket. Panutur sajrone dhata menahi pitutur. Pitutur kasebut yaiku “Aja geman mboslong”. Saka tuturan kasebut katon yen basa kang digunakake panutur yaiku prokem basa mbangkelan. Sajrone tuturan kasebut panutur ngomong yen mitratatur aja geman sombong, luwih becik dadi wong biasa ning akeh kancane. Mangerteni apa kang diomongake panutur, mitratatur ora sarujuk, bisa dideleng ing tuturane mitratatur “Ngepos bae” kang tegese ‘ngomong wae’.

4.1.4.5 Fungsi Fatik Sajrone Prokem Basa Mbangkelan

Fungsi fatik sajrone prokem basa mbangkelan digunakake amung cecaturan biasa. Fungsi kasebut bisa dideleng sajrone pacaturan lisan warga kampung Giri Gajah kang ngadhut basa prokem. Fungsi konoatif sajrone prokem basa mbangkelan, bakal diandharake jangkep ing ngisor iki.

4.1.4.5.1 Fungsi Fatik kang Ditindakake Dening Panutur Enom, Jinis Klamin Wadon.

- (167) Pt : Ngeposa ndang, aku kepo.
‘Bicaralah cepat, aku ingin tau’
 Mt : Ngene lho, rungokna.
‘Begini lho, dengarkan’

(Lampiran. Kc.204)

Dhata (167) nuduhake anane fungsi fatik basa prokem mbangkelan, kang ditindakake dening panutur kang nduweni umur enom, jinis klamin wadon. Panutur lan mitratatur sajrone dhata lagi jagongan, ngomongake sawijine bab. Panutur kang nduweni sesambungan raket karo mitratatur asring crita perkara pribadine. Panutur mocapake “Ngeposa ndang, aku kepo”. Ukara kasebut tegese ‘ngomonga ndang, aku kepo’. Ukara kasebut ngandhut prokem basa mbangkelan, tujuwan panganggon basa prokem kasebut amung kanggo cecaturan biasa, ora ana tujuwan mligi.

4.1.4.5.2 Fungsi Fatik kang Ditindakake Dening Panutur Enom, Jinis Klamin Lanang.

- (170) Pt : Tuku kupir?
‘Beli berapa?’
 Mt : Songkro.
‘Dua’

(Lampiran. Kc.205)

Dhata (170) nuduhake anane fungsi fatik basa prokem mbangkelan, kang ditindakake dening panutur kang nduweni umur enom, jinis klamin lanang. Panutur sajrone dhata lagi gegojegan ngomongake kancane. Panutur sajrone dhata nggunakake basa prokem mbangkelan, bisa dideleng ing tuturane yaiku “Tuku kupir?”. Teges saka tuturan kasebut yaiku ‘tuku pira?’. Mitratutur kang mangerteni apa kang ditakokake, banjur mangsuli “songkro”, tegese ‘loro’. Saka pacaturan kasebut bisa dideleng yen basa mbangkelan sajrone dhata digunakake pacaturan biyasa.

BAB V PANUTUP

Ing bab bab V iki diandharake ngenani (1) dudutan lan (2) pamrayoga Prokem Basa Mbangkelan ing Kampung Giri Gajah, Kabupaten Gresik. Luwih jangkepe diandharake ing ngisor iki.

5.1 Dudutan

Prokem Basa Mbangkelan ing Kampung Giri Gajah nduweni variasi. Variasi kasebut bisa dideleng sajrone pacaturan lisan warga Kampung Giri Gajah, kang ngandhut tembung, frasa, klausa, utawa ukara basa prokem mbangkelan. Variasi prokem kasebut dijlentrehake adhedhasar segi panutur lan adhedhasar segi panganggo.

Variasi prokem saka segi panutur, kaperang dadi 5 (lima), yaiku prokem mbangkelan murni, prokem mbangkelan walikan, prokem mbangkelan setengah walikan, prokem mbangkelan memper papan panggonan uga prokem mbangkelan memper tembung aran. Basa prokem mbangkelan murni yaiku prokem kang pocapan uga tegese beda. Dene basa prokem mbangkelan yaiku basa prokem kang asale saka tembung basa Jawa kang diwalik.

Basa prokem kang kaperang dadi lima kuwi, digunakake golongan tuwa lanang, wadon, lan golongan enom lanang uga wadon, saengga nduweni tembung lan tetembungan. Tembung basa prokem kasebut saka maneka jinis tembung. Kayata tembung kriya, tembung aran, tembung wilangan, tembung kaanan, lan tembung sesulih. Dene tetembungan basa mbangkelan digunakake nalika kahanan tartamtu, saengga ora akeh variasi kang ditemokake. Prokem basa mbangkelan Kampung Giri Gajah, nduweni fungsi. Fungsi basa prokem kang ditemokake ana 5 (lima) yaiku fungsi emotif, fungsi konoatif, fungsi referensial, fungsi puitik, lan fungsi fatik. Basa prokem mbangkelan minangka basa padinan, digunakake nalika kahanan kang ora formal. Mula, konstruksi basa prokem ana kang jangkep basa prokem lan campuran. Bab kasebut dipangaribawani, basa prokem mbangkelan ditindakake dening maneka warga golongan. Basa prokem mbangkelan murni jangkep, yaiku basa

prokem kang kontruksi ukarane nggunakake basa prokem murni jangkep. Dene prokem mbangkelan campuran, konstruksi ukarane campuran, ana kang basa prokem murni dicampur basa prokem walikan, basa prokem setengah walikan dicampur basa prokem memper tembung aran.

5.2 Pamrayoga

Panliten ngenani Prokem Basa Mbangkelan ing Kampung Giri Gajah, Kabupaten Gresik isih ana kang durung dijlentrehake kanthi jeru. Dhata kang kurang jangkep lan bab-bab liyane kang njalari panliten iki isih adoh saka tembung sampurna. Ing kene panliti ngandharake apa kang diolehi saka asil nglumpukake dhata, panliti isih rumangsa akeh kurange. Mula, saka kuwi panliten ngenani Prokem Basa Mbangkelan ing Kampung Giri Gajah, Kabupaten Gresik, isih perlu dirembakakake supaya luwih sampurna.

DHAFTAR KAPUSTAKAN

- Alwasilah, A. Chaedar. 1985. *Sosiologi Bahasa*. Bandung: Angkasa.
- Appel, Rene and Pieter Muysken. 1976 (1987). *Language contact and Bilingualism*. Great Britain: A. Division of Hodder and Stoughton.
- Arikunto, Suharsini. 2013. *Prosedur penelitian suatu pendekatan praktik*. Jakarta: Rineka Cipta.
- Arsyad, Azhar. 2013. *Media Pembelajaran*. Jakarta: Rajawali Press.
- Basir, Udjang Pr.M. 2016. *Studi Bahasa Sosial Pengantar Kajian Sociolinguistik*. Surabaya: Pustaka Ilalang Group.
- , Udjang Pr.M. 2016. *Sociolinguistik: Pengantar Kajian Tindak Berbahasa*. Surabaya: Bintang Surabaya.
- Chaer, Abdul. 2004. *Sociolinguistik pengenalan awal*. Jakarta: Rineka Cipta.
- , Abdul. 2010. *Sociolinguistik pengenalan awal*. Jakarta: Rineka Cipta.
- Coulmas, Forian. 1998. *The Handbook book Of Sociolinguistics, Volume 1 and 2*. USA: Blackwell Publishing Ltd.
- Furchan, Arief. 1992. *Pengantar Metode Penelitian*. Surabaya: Penerbit Usaha Nasional Surabaya Indonesia.
- Hickerson, Nancy Parrot. 1980. *Linguistic Anthropology*. New York: Holt.

- HP, H. Achmad lan Abdullah, Allek. 2012. *Linguistik Umum*. Surabaya: Penerbit Erlangga
- Joss, Martin. 1967. *The Five Clocks*. New York: Hartcourt Brace World, Inc.
- Kridalaksana, Harimurti. 2008. *Kamus linguistik edisi keempat*. Jakarta: PT Gramedia.
- Kridalaksana, Harimurti. 1993. *Kamus Linguistik*. Jakarta: Gramedia.
- Mahsun. 2005. *Metode Penelitian Bahasa*. Jakarta : Rajagrafindo Persada
- Nababan, P.W. J. 1984. *Sosiolinguistik*. Jakarta: Gramedia.
- Samarin, William J. 1988. *Ilmu Bahasa Lapangan*. Terjemahan J.S. Badudu "Field Linguistics: A Guide to Linguistic Field Work". Yogyakarta: Penerbit Kanisius.
- Sasangka, Sri Satya Tjatur Wisnu. 2001. *Paramasastra Gagrag Anyar Bahasa Jawa*. Jakarta: Yayasan.
- Soeparno. 2002. *Dasar-Dasar Linguistik Umum*. Jakarta: Tiara Wacana
- Spolsky, Bernard. 2003. *Sosiolinguistics*. New York: Oxford University Press.
- Sumarsono. 2013. *Sosiolinguistik*. Yogyakarta : SABDA
- Sudaryanto. 1986. *Metode Linguistik, Bagian Pertama : Metode dan Teknik Pengumpulan Data*. Yogyakarta : Gajah Mada University press
- Surdayanto. 1988. *Metode Linguistik, Bagian kedua: Metode dan Teknik Pengumpulan data*. Yogyakarta: Gajah Mada University Press.
- Surdayanto. 1993. *Metode dan Aneka Teknik Analisis Bahasa (Pengantar Penelitian Wahana Kebudayaan Secara Linguistik)*. Yogyakarta: Duta Wacana University Press.
- Vredenburg, J. 1978. *Metode dan Teknik Penelitian Masyarakat*. Jakarta: penerbit Gramedia.
- Zul, Eka. 2009. *Pemakaian_bahasa_prokem*. Diunduh tanggal 18 Oktober 2018
- <http://jurnal.student.uny.ac.id/ojs/index.php/jawa/article/view/9011/8661>. Diunduh 29 Januari 2019
- <http://jurnal.mahasiswa.unesa.ac.id/index.php/baradha/article/view/7808/8139>. Diunduh 29 Januari 2019
- Surana. 2017. *Aspek Sosiolinguistik Dalam Stiker Humor*. Vol 8, no.1 <http://ejournal.upi.edu/index.php/lokabasa/article/view/15970/0>

SKRIPSI

- Cahyandari, Irma. 2018. "Variasi Basa Sajrone Medhia Sosial Instagram Akun @pujangga_jawa" Skripsi Ora diterbitake. Surabaya: JPBSD FBS Unesa.
- Fathoni, Rizza. 2018. "Wernane Basa Dol Tinuku ing Taman Bungkul Surabaya". ripsi Ora diterbitake. Surabaya: JPBSD FBS Unesa.
- Sidharta. 2017. "Ragam Basa Pacaturan antarane Penyiar lan Pamidhanget Radio Pro RRI Surabaya ing Adhicara Mandhing Jamuran". Skripsi Ora diterbitake. Surabaya: JPBSD FBS Unesa.

SUMBER ONLINE

https://penelitian_bahasa_secara_sinkronis. Diunduh 29 Januari 2019